

september 2022 תשרי תשפ"ג editie 80/3

ALEH עולה

UITGAVE VAN IRGOEN OLEI HOLLAND • בטאון ארגון עולי הולנד

שנה טובה וזאת שנה!

IRGOEN OLEI HOLLAND

FAMILIEDAG

Woensdag 12 oktober 2022 (chol hamo'ed sukkot)

vanaf 10.00 uur

voor meisjes, jongens en peuters
voor oma's en opa's, moeders en vaders
en om vrienden en bekenden na de lange
Corona tijd weer te ontmoeten

**Wij komen
met z'n allen!**

Plaats: Mesilat Zion (website: <https://www.galimmz.co.il/>)

Wat heeft Mesilat Zion ons te bieden??

- Opblaaskussens
- Omega in het zwembad
- Peuterzwembad met glijbaan
- Ruime Soekah
- De hele dag koud drinken
- Eten aangepast aan wat kinderen lekker vinden (Kosher-Lamehadrin)
- Stoelen en tafels
- Ruime parkeergelegenheid

Wij hopen er samen met jullie weer een prachtige dag van te maken

Gezellig elkaar weer te zien!

ALLE ATTRACTIES ZIJN
BEVEILIGD EN ONDER TOEZICHT

Inschrijving en betaling:

Wie tot 30 september inschrijft en betaalt per creditcard:

Kinderen tot 3 jaar: **gratis**

Alle kinderen vanaf 3 jaar **inclusief lunch 70 NIS**

Volwassenen **zonder lunch 70 NIS**

Volwassenen **inclusief lunch 95 NIS**

Grote gezinnen betalen vanaf het **5de kind: 40 NIS** per kind (mits dit van te voren op kantoor wordt aangevraagd)

Toeslag voor NIET-LEDEN: 40 NIS p.p. voor elke optie

Inschrijven bij het kantoor van de IOH **UITERLIJK TOT 2 OKTOBER** 03-5625611 (met creditcard) **Ons kantoor is van 3 tot 20 oktober gesloten!**

Op de dag zelf is de entreprijs voor iedereen voor alle opties **vanaf 3 jaar: 90 NIS p.p.**
NIET-LEDEN 130 NIS p.p. (contant)

September 2022 תשרי תשפ"ב
Jaargang 80 nummer 3 (digitaal)

Oplage: De Aleh wordt digitaal of afgedrukt gelezen in circa 1000 huishoudens van leden en belangstellenden en staat tevens op onze website.

Aleh is een uitgave van Irgoen Olei Holland.
Copyright © Irgoen Olei Holland.

REDACTIE

Ya'akov Almor
Bart Berman
Chaya Brasz
Rob Coopman
Eldad Kisch

AAN DIT NUMMER WERKTEN MEE

Tsvi Bar-Rav, Baruch Bar-Tel, Victor Brilleman, Chris Bonfeel, Chawa Dinner, Yossi Dotan, Rob Heiden Heimer, Ruth de Jong, Ini Lederer, David de Leeuw, Marion Levkovits-Bamberger, Nathan Lopes Cardozo, Ruth Neter, Ratna Pelle, Harry Polak, Fia Posen, Albert Ringer, Jetty Rosner, Ruben Vis, Ita Vos, Corrie Zeidler, Moshe-Mordechai van Zuiden.

VORMGEVING

Efrat Sraya

DRUKWERK

Hauser Printing

ADVERTENTIE-ADMINISTRATIE

Kantoor IOH
tel: 03-5625611 fax: 03-5625575
ioh@netvision.net.il; www.ioh.co.il

REDACTIEADRES Aleh

e-mail: Alehioh@gmail.com
fax: 03-5625575
IOH - t.a.v. redactie Aleh
Oranim 1, 5405201 Givat Shmuel
Bijdragen als e-mail attachment.
Ingezonden stukken in Word formaat (*.doc file).
Foto's als JPG bestand, min. 500 KB.

LIDMAATSCHAP

Aleh wordt toegezonden aan alle leden van de IOH.
Lidmaatschap voor het verenigingsjaar 2022 bedraagt NIS 275,-.

ABONNEMENTEN

In Nederland € 45,- per jaar.
Buiten het eurogebied \$ 70,- per jaar.

De redactie van Aleh en het hoofdbestuur van Irgoen Olei Holland zijn niet verantwoordelijk voor de inhoud van de advertenties. Anonieme bijdragen en brieven worden niet geplaatst. In uitzonderlijke gevallen wordt de naam op verzoek geheim gehouden. Plaatsing van een ingezonden brief betekent niet dat de redactie zich met de inhoud verenigt. De redactie behoudt zich het recht voor om ingezonden stukken in te korten, te redigeren of niet te publiceren.

4	Van de voorzitter
5	Van de redactietafel
6	Uit kantoor geklapt
7	Jaarverslag Hoofdbestuur 2021
9	Personalia
10	Jom Kippoer - Wie is in staat om te eten? ▶ Nathan Lopes Cardozo
13	Jom Kippoer en tesjoeva ▶ Corrie Zeidler
15	Shiviti Adonai Lenegdi Tamid ▶ Albert Ringer
17	Van de afdelingen ▶ Jeruzalem
18	▶ Netanya/Sharon
19	Uit de ouderhuizen ▶ Beth Juliana
21	Jad Davids
22	Mijn schoonvader is een Palestijn ▶ Ruben Vis
25	Taal: Pinat Ivriet ▶ Chawa Dinner
27	Uit de Gemeenschap: ▶ Markt Heerenveen, Ruth Neter ▶ Alot Hasjachar, MM van Zuiden en David de Leeuw ▶ Gedicht, Herman Braaf ▶ Chris 25 jaar ▶ Ontmoeting na 73 jaar, Fia Posen ▶ Verhaal volgend op verhaal, Chaya Brasz
34	Boekbespreking ▶ Hartog Beem zette mediene op de kaart ▶ Victor Brilleman
36	▶ Schöffer & Co, Familiebedrijf in verzetszaken ▶ Chaya Brasz
38	Columns ▶ Ruth de Jong ▶ Eldad Kisch ▶ Ya'akov Almor
43	Joods Nederland ▶ Harry Polak
46	Nieuws uit Nederland ▶ Ratna Pelle

BIJNA 80 JAAR

Als u deze nieuwste Aleh ontvangt hebt u begin augustus een nieuw Hoofdbestuur gekozen en mij daarbij als voorzitter. Weer per Zoom, want de corona bleef ons hinderen. Na het aftredende bestuur hartelijk te hebben bedankt, rolden we een

hete zomer in en ondanks de lange rijen op Ben Gurion en koffers die niet altijd hun doel bereikten, gingen velen toch op vakantie. De thuisblijvers genoten van een vakantie in eigen land of werden bezig gehouden met een 'saba-en-savta-kaitana', het optrekken met kleinkinderen.

Nu dat achter de rug is wordt het tijd om onze bestuurstalenten te gaan tonen. In het afgelopen jaar waren we tussen de coronabesmettingen door alweer in staat om onze afdelingsactiviteiten te hervatten, van het Zuiden via Jeroesjalaim naar het Noorden. Er waren een paar fijne tioeliem en bijeenkomsten, want we konden niet zonder elkaar. Het jaar vloog om, ook met alles wat om ons heen gebeurde: een geheel onverwachte oorlog in Oekraïne, economische crisis in de hele wereld en dan nog een gelukkig maar drie dagen durende actie in het zuiden, waar onze leden weer in spanning de schuilkamer ingejaagd werden.

Nog even en dan beginnen we een nieuw Joods jaar, voor de IOH wordt dat hopelijk zelfs een feestelijk jaar. Wij bestaan nu bijna 80 jaar en tegelijkertijd is ook de staat Israël al bijna al 75 jaar oud. Ons staat dus een dubbele verjaardag te wachten. Een goed moment om onze lange of kortere jaren na onze aliya te beschouwen en optimistisch de toekomst tegemoet te gaan.

Maar eerst willen we graag onze pre-corona traditie weer oppakken en al tijdens Soekot met onze kinderen, kleinkinderen (zelfs achterkleinkinderen) en vrienden

samenkomen voor een fijne familiedag. Dit jaar organiseren we ook weer de Cleveringalezing, die op 28 november per Zoom zal plaatsvinden. De afdelingsbesturen zijn al druk bezig met het voorbereiden van een mogelijke najaars-tioel.

Naast al deze vreugdevolle plannen, zal dit Hoofdbestuur ernstig over de toekomst van onze Irgoen Olei Holland gaan denken, hoewel we er nog weinig over spraken slaat ook in onze kringen de economische crisis toe, vooral bij diegenen die grotendeels van de Euro afhankelijk zijn. Ons ledenbestand hopen we uit te breiden, zodat een ieder, van welke leeftijd ook en onafhankelijk van hoe goed of matig geïntegreerd, van onze hulp gebruik zal kunnen maken. Daarnaast hopen we in Israël sommige goede Nederlandse tradities niet te vergeten, die we graag overdragen aan ons nageslacht. Uit ervaring weet ik dat hoewel niet altijd beide ouders of grootouders van Nederlandse afkomst zijn, de kinderen en kleinkinderen het prachtig vinden en zo veel mogelijk willen weten en proeven, van kiesjlesj tot haring, de Hollandse melodie bij het bensjen, sjoeldiensten en gebruiken bij de feestdagen.

Tot onze spijt is ons trouwe bestuurslid Ini Lederer wegens gezondheidsredenen afgetreden. Wij wensen haar refoea sjlema. We zullen haar bekwaamheid zeker missen. In haar plaats is Janny Rami als afgevaardigde van het bestuur van Haifa tot het Hoofdbestuur toegetreden en we wensen haar van harte welkom en succes.

Voor het komende jaar wens ik de altijd kundige redactie van onze waardevolle Aleh een succesvol seizoen toe. Ik wens ook de afdelingsbesturen, die altijd hard werken om u met interessante bijeenkomsten te verrassen, veel kracht met hun niet gemakkelijke taak.

Tot slot wens ik u, uw gezin, familie en vrienden, namens ons Hoofdbestuur en onze bureauleidster een Sjana Tova oemetoeka, een jaar van gezondheid, vrede.

כתיבה וחתימה טובה

Marion Levkovits-Bamberger

marionvoorzitter@gmail.com

DE VERSCHIJNINGSDATA VAN ALEH IN 2022

Komende nummers in het jaar 2022

80/4 Chanoekanummer

Wanneer is de laatste dag om kopij in te leveren?

01 november

Wanneer verschijnt de nieuwe ALEH?

15 december

WHAT'S IN A NAME?

In de vorige ALEH deden we uit de doeken waarom het blad zich al in de tachtigste jaargang bevindt, terwijl de Irgoen Olei Holland pas in 2023 die ronde verjaardag bereikt. Vervolgens dachten we na een speurtocht in oude nummers te hebben ontdekt wanneer en hoe de naam ALEH was ontstaan.

In Januari 1970 verscheen het Medelingenblad van de Irgoen Olei Holland voor het eerst onder die naam en vervolgens vonden we uit dat het Yossi Dotan was geweest die de naam had bedacht. Althans dat dachten we. Zelf herinnerde hij zich dat niet, maar met het toevoegen van een zekere overmoed aan het voornemen hem te verrassen sloten we af met de woorden: "Zo zien we maar weer: waar het geheugen ons in de steek laat spreekt de in ALEH afgedrukte tekst boekdelen."

Dat de geschreven tekst toch niet altijd gelijk heeft blijkt wel uit de reactie van Yossi Dotan. Wij hadden de klok horen luiden, maar wisten niet waar de klepel hing, zo schreef hij ons:

"...de Dotan die dat bedacht heeft (en ook de tekening van het blad heeft gemaakt) was Joseef Dothan uit Jeruzalem, een neef van mijn vader. Een week na mijn alija in 1953 bracht ik een kennismakingsbezoek aan Dr. Meir Perath, die onze huisarts in Amsterdam was totdat hij op alija ging. Bij Dr. Perath was een bezoeker, en toen ik me als Joseef Duizend voorstelde, stelde ook hij zich – tot mijn grote verbazing – met die naam voor. Toen ik in dienst was, waar de naam Duizend door iedereen verbasterd gelezen werd, vroeg ik hem of hij een idee had voor een gehebraïseerde naam. Hij kwam met Dotan, de naam van het dal waar de Bijbelse Joseef zijn broers opzocht (Beresjiet 37:17), en aangezien wij beiden Joseef heetten en hier de enige Duizends waren, vond ik dat heel passend. Ik heb meteen daarop mijn naam veranderd in Dotan, en hij volgde mij, maar in Latijnse letters schreef hij Dothan."

What's in a name? In ieder geval een verhaal! We weten nu eindelijk zeker wie de naam had bedacht en moeten ons verhaal van de vorige keer wijzigen. Met veel dank aan Yossi Dotan, die zich ook in zijn herinneringen nog altijd zelden of nooit vergist!

In dit nummer is weer veel te lezen, ten dele passend bij het nieuwe jaar en de najaarsfeesten. Voor wie niet per Zoom op de AV was en ook de verslagen niet digitaal leest, plaatsen we in dit blad het jaarverslag van het Hoofdbestuur over het jaar 2021. Dat komt dan in plaats van de gebruikelijke verslagen van de ouderhuizen en de afdelingen. Zij zijn in overgrote meerderheid in zomerreces en de plannen voor het najaar zijn nog in de maak. Slechts enkelingen werken toch gewoon door, maar maken ook niet altijd een verslag in de heetste dagen van het jaar.

De volledige redactie is tijdens de AV opnieuw herkozen. Artikelen, brieven en gedichten van leden (en niet-leden) zijn welkom en af te leveren in Word op het vaste redactie-adres: alehioh@gmail.com. Als het enigszins kan zien we ook graag meegestuurd illustraties, maar dan wel minimaal op 500KB. Voor technisch overleg over foto's is het zelfde redactie-adres beschikbaar, waarna antwoorden komen van onze expert op dit gebied, Rob Coopman.

Wij wensen al onze lezers Sjana Tova en fijne feestdagen!

De redactie

Deze keer een bijzondere bijdrage van Chris Bonfeel die al 25 jaar voor de IOH werkt en ons vanuit het kantoor een verslag stuurde van de Algemene Vergadering op 3 augustus. Vooral bedoeld voor degenen die de vergadering niet konden bijwonen. Overigens liet Chris ons weten, dat u deze notulen en andere vergaderstukken ook op onze website kunt lezen: <https://www.ioh.co.il/jaarstukken>

Verslag van de Algemene Vergadering op 3 augustus

Omdat gezondheid boven alles gaat besloot het Hoofdbestuur, evenals in 2020, de Algemene Ledenvergadering per Zoom te houden. De scheidende voorzitter Gideon van der Sluis opende deze vergadering op 3 augustus om 17:00 uur.

60 leden hadden ingelogd en vormden het quorum. Zij kozen Natanja Slager als Dagvoorzitter. Zij is voormalig lid van het Hoofdbestuurs en tegenwoordig bestuurslid van de amoeta Beth Juliana. Zij leidde de vergadering adequaat en op prettige wijze.

De notulen van de jaarvergadering in 2020 werden goedgekeurd. De Jaarverslagen van het Hoofdbestuur en de Fondsencommissie werden kort besproken; IOH's accountant lichtte de financiële stukken toe waarna de vergadering balans en verslagen unaniem goedkeurde.

Aan het zittende bestuur werd décharge verleend.

Verkiezing nieuw Hoofdbestuur

Voorzitter Van der Sluis en penningmeester Tjong Alvares hadden zich niet herkiesbaar gesteld.

Ook Natanja Slager kon niet aanblijven als HB-lid – dit was niet te combineren met haar nieuwe bestuurstaak in Beth Juliana.

Langtijdig Hoofdbestuurslid en voorzitter van het Jeruzalemse afdelingsbestuur Marion Levkovits-Bamberger was door het Hoofdbestuur kandidaat gesteld voor IOH-voorzitter.

Verder waren er drie nieuwe personen gevonden, die vacante posities in het HB wilden innemen: Robert Barzelay uit Zichron Ya'akov, James Loewenstein uit Jeruzalem en Shraga Evers uit Efrata.

De herkiesbare reeds zittende bestuurders waren: Ini Lederer (afd.Haifa/Noorden), Malka Shamir-de Leeuw (afd.Be'er Sheva/Zuiden, Yvonne Ben Hador (afd. Netanya/Sharon), Avraham (Albert) de Vries (afd. Tel Aviv) en Marc Boas.

De vergadering koos unaniem Marion tot nieuwe IOH-voorzitter en tevens en bloc de acht leden voor het Hoofdbestuur gedurende de komende twee jaar.

Veel dank aan Natanja, Gideon en Binyamin voor hun bijdragen aan bestuur en vereniging, het ga jullie goed! En heel veel succes gewenst aan Marion, James, Robert en Shraga.

Op uitnodiging van Natanja namen de leden van het oude Hoofdbestuur enkele dagen later afscheid van elkaar onder het genot van een drankje en een hapje. Gideon, Binyamin en Natanja ontvingen tegoedbonnen, evenals ondergetekende, omdat ik al 25 jaar voor de IOH werk. Dank jullie wel! Het verschil is natuurlijk dat ik geen afscheid nam, maar als vanouds voor oude en nieuwe bestuurders en leden beschikbaar blijf op het kantoor.

Sjana Tova!

Chris Bonfeel

JAARVERSLAG VAN HET HOOFDBESTUUR VAN DE IOH VOOR HET JAAR 2021

In het Hoofdbestuur hadden zitting:

Gideon van der Sluis, voorzitter
Binyamin Tjong Alvares, penningmeester.
Marion Levkovits-Bamberger, vice voorzitter, secretaris & afgevaardigde van de afdeling Jeruzalem.
Baruch Bar-Tel, afgevaardigde van de afdeling Tel Aviv tot juli 2021.
Yvonne Ben Hador, afgevaardigde van de afdeling Netanya/Sharon.
Marc Boas, lid.
Ini Lederer, afgevaardigde van de afdeling Haifa/Noorden.
Malka Shamir-de Leeuw, afgevaardigde van de afdeling Be'er Sheva/Zuiden en
Natanja Slager, lid.

In het dagelijks bestuur hadden zitting:

Gideon van der Sluis, Marion Levkovits-Bamberger en Binyamin Tjong Alvares.

De samenstelling van de afdelingsbesturen was als volgt:

Afdeling Netanya-Sharon:

Yvonne Ben Hador, voorzitter en afgevaardigde HB; Rudie Kleerkoper, secretaris; Henry Velleman, penningmeester; Alice Markowitz, Milly Horowitz en Ilushka Spiro, leden.

Afdeling Jeruzalem:

Marion Levkovits, voorzitter en afgevaardigde HB; Dini Goldschmidt, secretaris; Simone Wenger, Eliahu Philipson, Bob Raber en James Loewenstein, leden.

Afdeling Tel Aviv:

Baruch Bar-Tel, voorzitter en afgevaardigde HB; Albert de Vries, secretaris.

Afdeling Haifa en het Noorden:

Helen Raz, voorzitter; Ini Lederer, secretaris en afgevaardigde HB; Dr. Hans Hartog, penningmeester; André Boers, Janny Rami en Jochanan Hartog, leden.

Afdeling Beer Sheva:

Malka Shamir-de Leeuw en David de Leeuw secretaris.

Het Hoofdbestuur

Het Hoofdbestuur (HB) en het Dagelijks Bestuur (DB) zijn ook in het verslagjaar geregeld bijeengekomen. Het

voltallige HB vergaderde 9 maal. De besprekingen van het DB vonden plaats via telefoon of Zoom. (DB bestaat uit voorzitter, secretaris en penningmeester).

Het Hoofdbestuur besteedde vanaf de eerste vergadering speciale aandacht aan het goed functioneren van de vereniging via de afdelingen en de samenwerking met verschillende organisaties in Israël.

Aliyah en ledenbestand

Gedurende het hele jaar en door de Covid19 beperkingen, weten wij slechts van enkele Nederlanders, dat zij op aliyah zijn gekomen. Vertegenwoordigers van oliem-organisaties werden niet op het vliegveld toegelaten.

Gedurende 2021 konden we 23 nieuwe betalende leden aan ons ledenbestand toevoegen en zijn ons helaas ook leden ontvallen. Op 31 december 2021 telde de IOH 642 betalende families.

De activiteiten van de Irgoen Olei Holland worden gepland en georganiseerd door de leden van de organisatie die dit in hun vrije tijd doen. Enorm veel tijd en energie werden door bestuursleden en andere vrijwilligers op velerlei niveau besteed aan de IOH en aan de met de IOH verbonden organisaties.

Algemene Vergadering

De AV over kalenderjaar 2020 werd gehouden per zoom, op 11 mei 2021. De notulen van deze vergadering zijn op verzoek verkrijgbaar per email en worden binnenkort met de overige AV-vergaderstukken op onze website: www.ioh.co.il gepubliceerd.

Afdelingen

De activiteiten van de IOH worden over het algemeen georganiseerd door en binnen de afdelingen. Dat sommige afdelingen actiever zijn dan andere afdelingen is een logisch fenomeen. Het HB hecht er grote waarde aan dat alle afdelingen hun leden regelmatig programma's aanbieden en tracht steun te verlenen met name aan die afdelingen, die moeite hebben regelmatig activiteiten voor hun leden te organiseren.

Vanwege de corona zijn alle geplande activiteiten stilgelegd. Gelukkig konden we lezingen per Zoom

aanbieden waaraan tenminste onze leden die digitaal actief zijn, konden meedoen.

De afdelingsbesturen hielden telefonisch contact met hun leden en boden assistentie aan degenen die dat op prijs stelden en nodig hadden.

De IOH speld

De IOH speld is bedoeld als erkenning aan individuele leden van de IOH voor hun verdiensten voor de organisatie in het bijzonder en de gemeenschap van uit Nederland afkomstigen in het algemeen. In het afgelopen verenigingsjaar werd de speld aan Milly de Boer uitgereikt.

Diverse landelijke activiteiten

Vanwege de heersende pandemie konden we slechts Zoom-lezingen aanbieden en geen fysieke bijeenkomsten. De vele Zoom-lezingen werden georganiseerd door Chaya Brasz, James Loewenstein, Ini Lederer, Gideon van der Sluis en Marion Levkovits-Bamberger, alsmede de afdelingen Haifa en Natanja-Sharon. Van de meeste Zoom-lezingen zijn opnames beschikbaar in het Zoom-archief op onze website.

Cleveringa lezing

Op 24 november hield prof. dr. Meta Roestenberg, hoogleraar vaccinologie, en klinisch hoofd van het Controlled Human Infection Center, een lezing getiteld "Vaccine Equity in Development and Distribution: on Covid Vaccines and Beyond." Deze bijeenkomst, georganiseerd door de Irgoen Olei Holland, het Leids Universitair Fonds en de Nederlandse Ambassade, tevens in samenwerking met het Center voor Onderzoek naar de Geschiedenis der Nederlandse Joden (CRDJ) vond plaats per Zoom. Ongeveer 90 personen hebben de lezing bijgewoond.

Communicatie en Informatie

De IOH-mail, die in augustus 2006 is gestart als informatieorgaan van het Hoofdbestuur van de IOH, heeft in het verenigingsjaar verschillende berichten gestuurd. Deze berichten werden naar alle bij de IOH bekende Nederlanders in Israël gestuurd alsook naar geïnteresseerden in Nederland en elders. Momenteel ontvangen circa 2400 personen de IOH mail. De Chimp-mail, een verzendlijst uitsluitend voor leden van de IOH, verstuurd 9 berichten.

Onze website www.ioh.co.il en de Facebook-pagina van de IOH vervullen een belangrijke functie in de communicatie van de IOH. Het kantoor van de IOH zorgde voor het voortdurend bijwerken van site en Facebook-pagina.

Met name deze laatste wordt met groeiende intensiviteit bekeken.

Aleh

De redactie van Aleh publiceerde vier maal ons verenigingsorgaan en met Jom Hazikaron een nieuwsbrief. De redactie, gekozen door de AV, bestond uit: Ya'akov Almor, Bart Berman, Chaya Brasz, Rob Coopman en Eldad Kisch. Een aanzienlijk aantal IOH leden droeg bij aan het schrijven van artikelen voor de Aleh.

Vertegenwoordiging in andere organisaties

De vertegenwoordiging van de IOH in andere organisaties was een belangrijke taak van het Hoofdbestuur.

De leden van het bestuur van Jad Davids, door de IOH benoemd, waren: Gideon van der Sluis, vertegenwoordigd door plaatsvervanger Marion Levkovits, Milly de Boer, als vast lid en David Eisenmann als voorzitter van het fonds.

De commissies Keren Mejochedet en het Leningfonds werden door het Hoofdbestuur benoemd. Aan het einde van het verslagjaar bestond de commissie uit 4 personen. Als aandeelhouder is de IOH betrokken bij Beth Joles en Beth Juliana. De IOH vertegenwoordigers in de Raad van Bestuur van Beth Joles waren: André Boers, Miriam Hershkovits en Jochanan Hartog. In Beth Juliana is de IOH 26% aandeelhouder en wordt tijdens aandeelhoudersvergaderingen vertegenwoordigd door: Gideon van der Sluis.

Externe belangenbehartiging

Nederlandse Ambassade

De contacten van de IOH met de Nederlandse Ambassade verliepen zoals altijd in een uitstekende atmosfeer. Over diverse onderwerpen die betrekking hebben op de Nederlandse gemeenschap in Israël, was contact tussen het DB van de IOH en Ambassadeur Hans Docter.

Organisaties in Nederland

Gedurende het verslagjaar heeft het bestuur met diverse organisaties in Nederland contact gehad. Met JMW bestaat regelmatig contact en wordt wederzijds assistentie verleend.

IOH kantoor

Het kantoor van de IOH is sinds 1 januari 2019 gevestigd in Givat Shmuel, gelegen aan kvish 4 bij Universiteit Bar Ilan en wordt vakkundig geleid door Chris Bonfeel.

Marion Levkovits, secretaris

PERSONALIA

Zoon voor familie Shraga Evers
Achterkleindochter voor Dini Goldschmidt
Achterkleindochter voor Barend en Froukje Noot
Achterkleinzoon voor Lea Zamin

Overleden

Dhr. Meir Maximillian Bier
Mw. Batja (Basja) Bonnewit
Dhr. Alfred (Aharon) Drukker, Jeruzalem
Mw. Claude Jakobs, Jeruzalem
Mw. Betty Smoli-Cohen, Kiryat Tivon
Mw. Channa Paltiel, Ein haNatziv
Dhr. Eytan Shimshoni, Tel Aviv

יהי זכרם ברוך

Oliem

Hodajah Barzel
Jisjai Bloemendal
Dalit Ganani
Carla Gavzey-Jakobs
Max Glaser
Jonathan Rozen
Jacob Vlaming

ברוכים הבאים!

DOCOSTORY LTD

Uw verhaal is een BOEK WAARD

Wij zijn gespecialiseerd in het **documenteren** en **schrijven** van **biografieën**, **in het Ivrít**, Nederlands en Engels. Laat uw levensverhaal vereeuwigen door een professioneel team.

Miriam Dubi Gazan, geschiedschrijver

TEL: 972-9-741 94 71 • FAX: 972-9-746 48 67

MOBIEL: 054-7400068

miriamdubi@bezeqint.net • www.docostory.com

Jom Kippoer

Wie is in staat om te eten?

door rabbijn Nathan Lopes Cardozo

Onze voorouders beleefden de uren vlak voor het begin van Jom Kippoer heel intensief. Zij wisten nog wat 'sidderen' was. Ze 'beefden' voor de meest ontzagwekkende dag van het jaar. In die uren ondergingen ze een zodanig intense religieuze omwenteling in hun menselijke ziel dat het was alsof de wereld een andere planeet werd, één waarin alle normale menselijke behoeften en zorgen wegvielen. Wat overbleef was die uitzonderlijke gemoedstoestand. De plechtigheid van deze ontzagwekkende uren was moeilijk te dragen.¹ Getuigenissen hiervan zijn te vinden in geschriften en mondelinge overdracht.²

Rabbijn Avraham Yitschak Kook, eerste
Asjkenazische opperrabbijn van Israël

Wat was eigenlijk het geheim van onze voorouders om deze gemoedstoestand te bereiken?

In het Al-Cheit gebed erkennen we op Jom Kippoer collectief al onze zonden. De beroemde rabbijn Avraham Yitzhak Kook z"l, die al voor de oprichting van de Joodse staat opperrabbijn was van Palestina - een mysticus en een van de meest originele Joodse denkers ooit - vestigde de aandacht op een merkwaardige zin aan het einde van dat gebed. Daar staat: "Mijn God, voordat ik werd geschapen, had ik geen enkele waarde; en nu ik wel ben geschapen, is het alsof ik niet besta." Rabbijn Kook legt uit dat het eerste deel van deze bekentenis gemakkelijk is te begrijpen. Voordat ik tot stand kwam was ik duidelijk van geen waarde, aangezien ik nog niet bestond! De wereld had mij nog niet nodig, wist niet van mij af. Maar waarom zou een mens zeggen dat zijn bestaan, eenmaal geschapen, is alsof hij niet geschapen is? Is het feit dat hij nu bestaat niet het bewijs dat zijn leven van grote betekenis is? Wat

moeten we dan met deze merkwaardige bekentenis dat zijn bestaan is alsof hij niet bestaat?

Rabbin Kook legt de betekenis van deze woorden op een eenvoudige maar indringende manier verder uit: Toen ik nog niet tot stand was gebracht, had ik duidelijk geen waarde, aangezien het feit dat ik nog niet bestond betekende dat er geen noodzaak was voor mijn bestaan. Maar nu ik er ben, moet er een reden zijn voor mijn bestaan: een opdracht die ik moet vervullen en die alleen ik kan volbrengen. Het gaat om mijn bestemming. Daarom is mijn bestaan van cruciaal belang, niet alleen voor mezelf, maar voor de hele mensheid en het hele universum. Dus, wat beken ik nu op dit plechtige uur? Dat ik niet heb geleefd naar die opdracht en zelfs niet ben geslaagd in mijn pogingen die te vervullen! Ik beken dat ik mijn bestemming niet heb bereikt. En als dat zo is, dan wordt mijn hele bestaan in twijfel getrokken. Ik voel me alsof ik ben teruggekeerd naar een situatie waarin mijn bestaan geen waarde heeft, net zoals in mijn prenatale toestand. Dus "Nu ik geschapen ben, is het alsof ik niet geschapen ben."³

Deze gedachte is het centrale thema van Jom Kippoer. Ben ik het eigenlijk wel waard om aanspraak te maken op het leven? Of ben ik geboren maar heb ik mijn recht op leven verloren? Dit is verreweg de belangrijkste vraag die

een mens zichzelf kan stellen. Het gevoel van vroegere generaties op Erev Jom Kippoer kwam voort uit grote pachad, ontzagwekkenheid, geen angst voor straf of dood, maar voor het falen in de uitdaging om in Gods aanwezigheid te leven en te komen tot vervulling van je bestemming!

Onze voorouders zagen die uren voor Jom Kippoer als beslissend. Het was een tijd van grote spirituele belevenis. Wat als ik niet heb geleefd naar mijn opdracht – een opdracht die alleen ik, onder miljarden mensen, kan volbrengen? En alleen nu, precies op dit moment in de geschiedenis! Wat als ik faal? Dan zal deze opdracht nooit worden vervuld – nu noch later. Met welk doel ben ik dan geschapen? Het was dit gevoel van ontoereikendheid dat acuut werd gevoeld tijdens die uren voor Jom Kippoer.

Jom Kippoer is ook een dag waarop we niet mogen eten. Wat is de betekenis van dit verbod? Waarom is die onthouding van voedsel zo belangrijk? Een van onze grote leraren, Rabbi Abraham Yehoshua Heschel (1748-1825), de Rebbe van Apt, die ook bekend als de Ohev Jisrael (iemand die alle Joden liefheeft), gaf een belangrijk antwoord op die vraag.

Over het vasten van Tisja Be'av, de dag waarop de vernietiging van beide Tempels wordt herdacht, stelde hij

Rabbin Abraham Joshua Heschel
en Rev. Martin Luther King

de vraag: "Hoe is het mogelijk om op zo'n dag te eten?" Alleen al het denken aan de rampen die het Joodse volk overkwamen, kan een totaal verlies van eetlust veroorzaken. Het is onmogelijk om op zo'n dag te eten!

Over Jom Kippoer stelde hij de vraag: "Wie heeft het nodig om te eten?" Dit is een dag waarop de mens zichzelf overtreft. Voor een paar uur leeft hij op een niveau waarop de vraag of hij het waard is geschapen te zijn moet worden beantwoord met een duizelingwekkend JA. Tijdens deze uren zijn Joden vergelijkbaar met engelen, en engelen eten niet.⁴

Maar misschien bestaat er nog een andere betekenis bij de vraag Hoe is het mogelijk om op zo'n dag te eten? Slechts één keer per jaar krijgt een Jood iets meer dan vijftienvintig uur om deze woorden te overdenken: "En nu ik geschapen ben, is het alsof ik niet geschapen ben." Wie heeft er dan tijd om te eten of zelfs maar aan eten te denken op zo'n ontzagwekkend moment?

De grote tragedie van onze generatie is dat voor velen van ons, zelfs als we Jom Kippoer in acht nemen, er niet langer een gevoel is van pachad, ontzagwekkendheid. We hebben de kunst verloren om de grootsheid van de dag te vatten. Het wordt elk jaar moeilijker en moeilijker. Zelfs als we vasten en de gebeden zeggen, worden we niet achtervolgd door de vraag of we geschapen zijn versus niet geschapen zijn. In de seculiere samenleving is er weinig gevoel van schaamte meer over wat we met ons leven doen. Alles is best. We zijn afgestompt door dagelijkse behoeften, bezigheden en genoegens. We zijn 'allrightniks' geworden – niet berouwvol, zelfs niet beschaamd.

Met een beetje meer nadenken, kunnen wij Joden beseffen hoe bevoorrecht we zijn om één dag in het jaar te hebben waarop we jaloers kunnen zijn op de religieuze

bevlogenheid van onze voorouders. We zouden heel wat willen geven voor de mogelijkheid om zelfs maar een uur deel te nemen aan zo'n oprechte religieuze ervaring als zij hadden op Erev Jom Kippoer. Hun grote geheim was dat ze nog 'beefden' van ontzag voor de Meester van de Wereld, terwijl ze zich er volledig van bewust waren dat ze hun leven wel degelijk zelf konden veranderen en zeggen: "Ja, ik ben geschapen en ik ben het waard." Wie zou er niet dromen van het beleven van zulke uren?

Alleen het bij onszelf in herinnering brengen van deze droom maakt Jom Kippoer tot een dag boordevol betekenis. We zouden op zijn minst gewaagde dromen moeten dromen, en we zouden ze ook intensiever moeten dromen.

Gemar chatima tova.

*****

- (1) Dit kan de reden zijn waarom we de langere widoei (gebeden van bekentenis/biechtgebeden) al beginnen te zeggen tijdens het middaggebed, zelfs vóór Jom Kippoer begint en voordat we deelnemen aan de seoeda hamafseket, de laatste maaltijd die voor het vasten wordt gegeten. De ontredding in de ziel op dat moment zou zo groot zijn dat men inderdaad zou kunnen sterven van deze ervaring alleen, nog voordat Jom Kippoer zelfs maar is begonnen.
- (2) Zie bijvoorbeeld: Aaron Rakeffet-Rothkoff, *The Rav: The World of Rabbi Joseph B. Soloveitchik* (New York: Ktav, 1999) vol. 2, pp. 169 en 170. Zie ook: Abraham Joshua Heschel, ed. Susannah Heschel, *Moral Grandeur and Spiritual Audacity* (New York: Farrar, Straus & Giroux, 1996), pp. 146-147 (de auteur is de kleinzoon van de Ohev Jisrael en draagt zijn naam).
- (3) *Olat Re'iyah*, vol. 2, p. 356.
- (4) Heschel, ad loc.

*****

Jom Kippoer en tesjoeva

door rabbijn Corrie Zeidler

Tesjoeva is een belangrijk thema van Rosj Hasjana en Jom Kippoer en daarom wil ik in deze bijdrage wat aandacht wijden aan dit concept. De halachische interpretatie van tesjoeva maakt een onderscheid tussen kappara – boetedoening, en tahara – reiniging. Kappara doet de zonde verdwijnen, tahara reinigt de zonde, maar doet hem niet verdwijnen, het reinigen is psychologisch. Tahara activeert ons, niet alleen om terug te keren naar een eerdere, betere versie van onszelf, maar ook om ons tot een nog beter mens te maken.

In Javne, op de eerste Jom Kippoer na de verwoesting van de Tempel, waren we overgebleven zonder de ceremonies voor kappara. We konden ons immers niet voorstellen hoe we het doel van de symbolische handelingen van deze dag konden bereiken zonder de handelingen van de Hogepriester, zonder de twee bokjes, zonder de publieke biecht en offers. De uitvoering van tesjoeva en kappara was in ons gevoel verbonden met al deze uiterlijke ceremonies. Hoe kon een Jood vergeving van God krijgen zonder interventie van de Hogepriester? Het leek alsof met de rook van de verwoeste Tempel ook de mogelijkheid tot tesjoeva en kappara, de essentie van Jom Kippoer, verdwenen was.

Toen stond rabbijn Akiva op en zei: er is geen reden tot rouw en hulpeloosheid. Het klopt, er is geen Tempel meer en daarmee hebben we de mogelijkheid tot kappara verloren, maar niet de mogelijkheid tot tahara, tot reiniging. Daar zijn geen offers en ceremonies voor nodig, het uitvoeren van tahara richt zich tot de Eeuwige, die geen offers van ons eist. Deze tahara is gebaseerd op een intieme relatie tussen ons en de Eeuwige, scheppel en schepper, kind en ouder, het verlies van uiterlijke ceremonies heeft hier geen effect op.

Na de verwoesting van de Tempel en het wegvallen van de Avoda, de tempeldienst met offers, kwam er dus iets anders. Dit wordt ook mooi uitgedrukt in de volgende midrasj: "Op een keer liep Rabbi Jochanan ben Zakkai naar Jerusalem. Rabbi Jehosjoea volgde hem en zag de verwoeste Tempel. Rabbi Jehosjoea zei: Wee ons voor dit Huis dat verwoest is, de plaats waar verzoening bewerkstelligd werd voor de overtredingen van Jisraeel. Rabbi Jochanan zei tegen hem: Mijn zoon, laat dit je niet verdrieten, wij hebben een middel tot verzoening gekregen dat hieraan gelijk is. Welk? Het doen van goede daden, want er is gezegd: Want Ik schep behagen in liefdadigheid en niet in offers (Hosjoea 6:6)". (Avot de Rabbi Natan)

Op Jom Kippoer zoals we dat nu kennen, nemen de gebeden de plaats van de offers in, de publieke biecht van de Hogepriester wordt nu door ons allen uitgesproken. We noemen deze biecht de vidoej, en in de machzor voor Jom Kippoer vinden we twee versies van deze vidoej, de korte versie (Asjamnoe, Bagadnoe etc.) en de lange versie (Al cheet sjechatanoe...). We zeggen de vidoej in alle vijf diensten van Jom Kippoer, echter tijdens de laatste dienst, het Ne'ila-gebed, zeggen we alleen de korte versie en

laten we de lange lijst van Al Cheet weg. Nadat we gedurende de hele dag vele malen onze tekortkomingen hebben opgebiecht, begrijpen we dat de Eeuwige inderdaad Zijn hand uitreikt naar zondaren om diegenen die tesjoeva doen weer tot zich te nemen. Het Ne'ila-gebed vormt de overgang van Jom Kippoer naar het gewone leven, en daarom beperken we de last van onze tekortkomingen tot alleen de korte versie.

Het Ne'ila gebed is ook het moment om ons weer op te richten, en te zien dat we niet alleen tekort zijn geschoten in het afgelopen jaar, maar ook goede dingen hebben gedaan. Het is belangrijk dit te benoemen vlak voor het einde van Jom Kippoer, om de hoop op verandering en vernieuwing niet te verliezen. Daarom is in de nieuwe machzor voor Jom Kippoer, die is uitgebracht door het College van Rabbijnen van de Liberaal Joodse Gemeenten, in het Ne'ila-gebed een positieve Asjamnoe toegevoegd. Deze luidt als volgt:

We hebben liefgehad. We hebben gezegend. We hebben goed gedaan. We hebben mooi gesproken.
We hebben geloofd. We hebben ons best gedaan. We hebben herdacht. We hebben omhelsd. We hebben gelezen.
We hebben dingen gemaakt. We hebben verlangd naar het goede. We hebben voor rechtvaardigheid gevochten.
We hebben het goede gedaan. We hebben het geprobeerd. We zijn gaan kijken. We hebben geholpen. We hebben uitgelegd. We hadden soms gelijk. We hebben Uw naam geroepen.
We hebben gewild. We zijn blij geweest. We hebben gesteund. We hebben hersteld. We hebben van onszelf gegeven.

אַהֲבָנוּ. בָּרַכְנוּ. גָּמְלָנוּ. דִּבְרָנוּ יָפִי.
הֶאֱמַנּוּ. וְהִשְׁתַּדְּדוּנוּ. זָכְרָנוּ. חִבְּקָנוּ. טַעַמְנוּ סִפּוֹר.
יִצְרָנוּ. פְּמִהָנוּ. לְחַמְנוּ עֶבֶר הַצָּדֵק. מִצִּינוּ אֶת הַטּוֹב. נִסִּינוּ.
סָרְנוּ לְרָאוֹת. עֲזַרְנוּ. פִּרְשָׁנוּ. צִדְקָנוּ לְפָעֲמִים. קָרָאנוּ בְּשִׁמְךָ.
רָצִינוּ. שְׁמַחְנוּ. תְּמַכְנוּ. תִּקְנוּ. תִּרְמָנוּ.

Voor wie denkt dat dit een nieuwe uitvinding is; rabbijn Kook, de eerste Asjkenazische opperrabbijn van de staat Israël, pleitte al voor een positieve vidoej tijdens Jom Kippoer: "Net als het opbiechten van onze tekortkomingen belangrijk is voor onze ziel, geldt dat ook voor het opbiechten van onze mitswot, de goede daden die we hebben gedaan, om ons hart te verblijden en onze weg met God te versterken." (עין איה)

Ik wens jullie allen een goed jaar toe, dat jullie mogen worden ingeschreven in het boek des levens.

לשנה טובה תכתבו ותחתמו

Rabbin Corrie Zeidler

Shiviti Adonai Lenegdi Tamid:

Ik stel mij de Eeuwige voortdurend voor ogen

door rabbijn Albert Ringer

Hoe spreken wij over God? Op Rosj Hasjana spreken we vaak over God op een manier die is ontstaan in het eerste millenium van de gewone jaartelling, in de tijd waarin het Romeinse keizerrijk nog sterk tot de verbeelding sprak. God, gezeten op de troon in de Hoogste Hemel, is de Keizer van de wereld. Zijn belangrijkste gereedschap is een allesomvattende administratie waarin de daden van ieder schepsel en ook zijn of haar lot worden opgetekend. Kunnen wij, in onze eigen tijd, nog iets met dit beeld?

Omdat ons menselijk begrip tekortschiet, beschrijven we God met de woorden en beelden die we ontleen aan de wereld om ons heen. In iedere periode van de menselijke geschiedenis ontstaan andere beelden, worden andere woorden gebruikt. Het complexe Godsbeeld van de Kabbala bijvoorbeeld, zoals we dat kennen uit de Zohar, weerspiegelt de opkomende gedachten over de onderlinge relatie tussen de natuurlijke sferen waaruit de schepping bestaat. Alles staat met elkaar in verbinding en

beïnvloedt elkaar. De moderne wetenschap laat zien dat we God niet aantreffen in de zichtbare hemel, tussen de planeten en de sterren. Onder invloed van het filosofische rationalisme is de gedachte dat de 'Eeuwige' overal – vooral onzichtbaar – aanwezig is, onderdeel geworden van de populaire cultuur. Niet gezeten op een troon, maar juist overal en altijd aanwezig en onzichtbaar, is de manier waarop de meeste mensen zich God nu voorstellen.

Er is een probleem met deze abstracte manier om over God te denken. Iets dat overal aanwezig is, onzichtbaar, zelfs niet aantoonbaar, almachtig en tegelijkertijd onbegrijpelijk, is in de praktijk van alle dag eigenlijk hetzelfde als iets dat niet bestaat. Je hoeft er geen rekening mee te houden. En waarom zou die onbegrijpelijke God zich iets aantrekken van wat wij doen en laten?

We kunnen ons God natuurlijk niet meer voorstellen als een man met een baard die op een troon zit met een boek op schoot. Kinderen leren al snel dat Sinterklaas niet bestaat. De God, zoals beschreven in Oenetanne Tokef, de prachtige pioet die wordt gezongen in de Moesaf-dienst van Rosj Hasjana en Jom Kippoer, die alle schepselen aan zich voorbij laat gaan en ze beoordeelt, lijkt toch wel heel sterk op Sinterklaas. En zo leren we kinderen eigenlijk ook, dat God niet bestaat. Maar een God die overal is en ook nog onzichtbaar en van wie de daden onbegrijpelijk zijn,

bestaat die dan wel? En zo hebben we God verdrongen uit onze levenssfeer door beelden te hanteren die te abstract zijn of voor ons geen betekenis meer hebben.

Onze Joodse traditie kent ook andere manieren om over God te spreken. Het is een van die beelden die mij aanspreekt en waar ik persoonlijk meer mee kan dan met het abstracte beeld van de filosofie. Het is een godsbeeld waarin God, althans de God die voor ons kenbaar is, niet almachtig is maar juist afhankelijk van onze eigen daden. In de Kabbala en in het Chassidisme van de achttiende en negentiende eeuw is God kwetsbaar. Wat wij – mensen – doen, dat doet er toe. Het zijn onze menselijke daden die God, als het ware voeden en ondersteunen. God kan niet anders dan op onze daden reageren. De relatie tussen mens en God is een kwetsbaar systeem van onderlinge afhankelijkheid.

Klimaatverandering

Een van de belangrijkste problemen van onze tijd is zonder twijfel de manier waarop wij omgaan met het milieu. Met behulp van wetenschap en techniek hebben we voor veel mensen een prachtige wereld gecreëerd. Echter, de manier waarop we dat hebben gedaan, heeft in een paar

generaties geleid tot uitputting van grondstoffen en de eerste, duidelijke effecten van klimaatverandering. Het heeft de mensheid op een punt gebracht waarop er geen zekerheid meer is of deze wereld over een eeuw nog wel bewoonbaar is. We leven als "na ons de zondvloed."

In de Kabbala en in het Chassidisme zijn het vooral onze gebeden en de traditionele mitswot waarop de relatie tussen God en mens is gebaseerd. Er is echter geen enkele reden om de nadruk speciaal op de liturgische kant van het Jodendom te leggen. Integendeel, zou ik zeggen.

In het Sjema, onderdeel van de gebedsdienst maar ontleend aan de Tora, wordt gezegd dat, als wij ons houden aan de voorschriften van God - de mitswot - de regens op de juiste tijd zullen komen. Het is een gedachte die ook elders in Tora voorkomt. Een van de sterkste beelden vinden we in Dewariem 28:23. Wanneer je je niet houdt aan hetgeen God wil zal de hemel van koper zijn en de aarde van ijzer. Het is een tekst die voor ons, in onze dagen, speciale betekenis dient te krijgen. Een vergiftigde hemel en een aarde die geen voedsel meer geeft. Als we doorgaan op de manier waarop wij nu bezig zijn, is dat ons voorland.

Zorg voor het milieu en de manier waarop wij over God spreken zijn van elkaar afhankelijk. Als we God zien als de almachtige kracht op de achtergrond die de wereld bestuurt volgens Zijn eigen plan, doen onze daden er niet zo heel veel toe. Ze hebben hoogstens betekenis voor onze persoonlijke verwachtingen. Maar onze traditie leert ons eigenlijk iets anders. Zowel God als de schepping en de mensheid vormen samen één geheel en zijn van elkaars daden afhankelijk. Het gaat daarbij niet alleen om de vraag of we twee keer per dag het Sjema zeggen, het gaat erom of we in ons dagelijks leven verantwoording kunnen afleggen. Of we verantwoordelijkheid willen nemen voor elkaar, voor God en voor de schepping waar we deel van uitmaken. En dat is een goede vraag om onszelf tijdens de Hoge Feestdagen te stellen.

* Albert Ringer is als LJG-rabbin verantwoordelijk voor Twente en Brabant en is tevens enkele uren per week geestelijk verzorger bij psychiatrisch ziekenhuis Parnassia in Den Haag.

*Ik wens jullie een heel goed en
zoet jaar, een jaar van vrede!*

AFDELING JERUZALEM ► DIT ZIJN DE PLANNEN!

Op 29 augustus hervatten we onze wekelijkse sjoerim met Chava Dinner. Dit gebeurt per Zoom en wie mee wil doen, maar nog niet onze flyer ontvangt, kan contact met ons opnemen. Zie alle gegevens in de contactpagina op de achterkant van de Aleh (of de laatste pagina als je dit op je scherm leest). Of bel naar Chris op het IOH kantoor: 03-5625611.

De eerste koffiemiddag na de zomer is op 7 september om 16:00 uur in ons vertrouwde Picolino Café. Er is altijd een lezing bij de koffie of thee met gebak, ijs of wat u maar lekker vindt en het kan zelfs suikervrij). Leden betalen NIS 30,-; niet-leden NIS 60,-. De volgende koffiemiddag staat al gepland voor 23 november.

24 oktober, save the date! We hebben dan een culturele en muzikale tiel door Hevel Shalom in de westelijke Negev.

Op 28 november is de landelijk georganiseerde Cleveringalezing. Dat gebeurt per Zoom in de namiddag. Dit evenement organiseren we jaarlijks samen met de Nederlandse ambassade en het Leids Universiteits Fonds.

We hopen u weer te zien gedurende een gezond en vol jaar!

Adverteren in Aleh doet verkopen!

Advertentietarieven worden op aanvraag verstrekt door het kantoor van de IOH

פרסם ב"עלה" ותגיע לאלפי קוראים!
לקבלת תעריפי פרסום אנא פנה למשרד ארגון עולי הולנד

Advertise in Aleh and reach many thousands of readers!
For advertising rates please apply to the office of Irgoen Olei Holland

NETANYA/SHARON ► VERHALEN VERTELLEN

Ondanks de zomerperiode werd besloten om door te gaan met bijeenkomsten alsof er geen vakantie is. Voor velen is reizen momenteel immers niet erg aantrekkelijk vanwege de lange rijen op vliegvelden en koffers, die lang op zich laten wachten bij aankomst, of zelfs zoekraken. Zeker als het om Schiphol gaat, dat vroeger tot de betere vliegvelden werd gerekend. Hopelijk komt die tijd weer terug; op Ben Gurion is de situatie gelukkig al sterk verbeterd.

De afgelopen drie bijeenkomsten zijn geen sprekers uitgenodigd om iets te vertellen over een speciaal onderwerp. Bedacht is dat iedereen, die dat wil iets kan vertellen over zichzelf. Op die manier kunnen de leden van de afdeling Netanya/Sharon elkaar nog beter leren kennen.

De eerste keer op 27 juni werd de spits afgebeten door Yvonne Ben Hador, die vertelde hoe zij aankwam in Israël. Voor iedereen natuurlijk een bijzondere periode, waarin je als oleh of olah chadasj(a) je weg moet zien te vinden in de Israëlische samenleving en het Hebreeuws onder de knie moet zien te krijgen. Dat lukt de één beter dan de ander. Daarna volgden gepensioneerd krijgsmachtrabbijn

Jochanan Boosman en zijn vrouw Suzy met hun verhaal.

De tweede bijeenkomst op 25 juli kwamen anderen aan het woord, zoals Rudie Kleerekoper en Greet Coopman. Zij vertelden over wat de oorlogsjaren voor hen betekenden. Greet wordt vaak door media en bij herdenkingsbijeenkomsten uitgenodigd om onder meer te vertellen over het laatste kindertransport uit Westerbork, waar zij als 'onbekend kind 33' deel van uitmaakte. Zie bijvoorbeeld: <https://www.omroepbrabant.nl/nieuws/2843545/greetje-verloor-haar-babybroertje-tijdens-tweede-wereldoorlog-het-is-ontastbaar-ik-weet-niets>. Ook haar man Rob zat op dat kindertransport. Zij wisten dat niet van elkaar, totdat ze na bijna veertig jaar huwelijk daar achter kwamen.

De derde bijeenkomst op 15 augustus zijn weer anderen uitgenodigd om hun verhaal af te steken. Voor de bijeenkomst op 6 september is de Nederlandse ambassadeur Hans Docter uitgenodigd. Ook dat wordt ongetwijfeld een bijzondere bijeenkomst.

Harry Polak

BETH JULIANA ► VAN FEEST NAAR FEEST

בית יוליאנה
Beth Juliana

Het is altijd heel leuk als er schoolvakanties zijn voor Beth Juliana! Niet dat wij onze bewoners huiswerk geven en tentamens laten doen. In de schoolvakanties krijgen we veel meer bezoek dan anders van de klein- en achterkleinkinderen. Ze spelen in de tuin, spelen tikkertje bij de ingang en zorgen voor heel wat extra achtergrondmuziek als u begrijpt wat ik bedoel! Het leuke is ook dat de bewoners die niet familie zijn er ook vaak van meegenieten. Na de zomervakantie zal het wat rustiger worden maar zoals elk jaar is het dan alweer vlot Soekot en zien we weer heel wat kleintjes terug!

De zomermaanden hebben we niet stil gezeten! Eind juni gingen we in twee groepen op twee verschillende dagen weer een bezoek brengen aan de haven van Tel

Aviv met de verpleegafdeling. Daar gingen we met vier op rolstoelen aangepaste busjes op en neer. Het doet zo enorm veel goeds er even uit te zijn, een ander uitzicht te zien en uiteraard lekker een ijsje eten. Elke bewoner heeft op deze uitjes een persoonlijke begeleider en begeleider en bewoner genieten samen. Deze uitjes zijn altijd voor herhaling vatbaar.

In juli hebben we weer als vanouds – maar dit keer in de zomer – een jaarlijkse modeshow gehouden. Dit jaar waren er behalve onze zo goed als vaste mannequins ook wat nieuwe dames die meededen. Zelf een kersverse nieuwe bewoonster. Daar zijn we helemaal voor! Ilana Manzur, onze cultureel coördinator, heeft goed geluisterd naar onze creatieve bewoners en zo zijn we begonnen met een nieuwe activiteit 'intuïtief schilderen'. Er was een mooie opkomst en ook bewoners die nog nooit een penseel in hun handen hebben gehad waren prettig verbaasd over hun eigen verborgen talent.

Op 8 augustus was het 'Jom hametapel' oftewel 'de dag van de verzorger'. We zetten dan elk jaar onze verzorgers in het zonnetje. Bejaardenverzorger zijn is heel zwaar werk en soms wordt dat een beetje onderschat. Het is daarom ook heel erg belangrijk om dit soort dagen in ere te houden en te laten blijken hoe enorm hun buitengewone inzet wordt gewaardeerd door de bewoners en hun families maar ook alle collega's. De dag begon met een heerlijk ontbijt! De rest van de ochtend was er een druk programma wat heel serieus werd genomen namelijk een lach-workshop. Ik weet niet of alles goed is begrepen maar wat wel duidelijk was te horen op de gang is, dat er heel maar dan ook heel veel is gelachen! En daar ging het natuurlijk om.

De ochtend eindigde met een lezing door onze bewoner prof. Yacov Katan. Professor Katan is onderzoeker op het gebied van plantenziekten aan de Landbouwfaculteit in Rehovot van de Hebreeuwse Universiteit van Jeruzalem. Tevens is hij winnaar van de Israel Prize in Agriculture and Environmental Sciences voor 2014. En nog een heleboel andere prijzen en onderscheidingen. Uit dank voor de

Elly Vriesman siert de modeshow

goede zorg die hij in Beth Juliana krijgt heeft prof. Katan besloten ons een lezing te geven over zijn werk. Dat was voor ons een grote eer en erg leerzaam.

17 augustus hebben wij ons zomerfeest gevierd! Georganiseerd uiteraard door onze enige echte Ilana, een knalfeest in Griekse stijl! Er kwam een geweldige band genaamd 'Modus Vyondi' die met acht muzikanten, ieder met een ander instrument, Griekse muziek voor ons maakten. Daarbij hoorden ook twee geweldige zangeressen! Met hapjes in Griekse stijl en de nodige drankjes zat de sfeer er goed in. Er werd gedanst, gedronken en vooral genoten. Het leuke van dit soort evenementen is de nasleep. In dit geval alleen maar in positieve zin. Want bewoners hebben het dagen daarna nog over hoe ze genoten hebben. Op naar een volgend feest!

Dan is het natuurlijk heel passend om deze update te eindigen met onze wensen voor het aankomende nieuwe jaar! Dat iedereen gezond moge blijven en we elke dag ergens van kunnen genieten en lachen.

Sjana Tova voor en van ons allemaal!

Ita Vos

Jom hametapel

Jad Davids יד דוידס
The Joseph Zvi Davids Welfare Fund Ltd.

JAD DAVIDS

Na een warme zomer laat Jad Davids weer van zich horen.

In de eerste plaats wil het bestuur alle gulle gevers en natuurlijk ook alle lezers van Aleh een heel goed en gezond jaar toewensen. Ook in deze periode hebben wij uw steun nodig.

Jad Davids schenkt extra aandacht aan diegenen, die het moeilijk hebben alle extra uitgaven voor de komende chagiem te bekostigen. Die mensen krijgen een "extraatje" met Rosh Hashana en ook uiteraard met Pesach.

Wij wensen u allen een heel goed en fijn jaar toe, maak er het beste van en blijf vooral gezond!

Bestuur Jad Davids.

Jad Davids ontving een gift van NIS 1,000- ter nagedachtenis aan mevr. Cathrien Polak z.l.

יהי זכרה ברוך

Zilveren oorkonde:

Voor Ines en Herman Braaf tgv hun 65 jarige huwelijk geschonken door hun vrienden

Gouden oorkonde:

Geschonken door Ines en Herman Braaf tgv hun 65 jarige huwelijk

Voor oorkonden van Jad Davids kunt u zich wenden tot: 054-4333105, Bij geen gehoor graag een bericht achterlaten.

Bankrekening Jad Davids: 215200/95, Bank Leumi Ra'anana, snief 942, graag met vermelding van naam en adres (voor de kwitantie).

UW GELD DIENT EEN GOED DOEL!!!!

Voor speciale gelegenheden

Oorkondes	vanaf 100 NIS
Zilveren	vanaf 500 NIS
Gouden	vanaf 1000 NIS

ELKE WOENSDAGOGHTEND IN BETH JULIANA

Een grote collectie artikelen, zoals sieraden, cadeautjes voor de kleinkinderen enz.
Aantrekkelijke prijzen te kust en te keur.

De opbrengst gaat naar Jad Davids. Vele kleintjes maken één grote..... en u verblijdt de ontvanger.

Inleiding: Het Nederlands Dagblad (ND) is een vrijzinnig christelijk dagblad in Nederland. Gepensioneerd ambassadeur Erik Ader schreef daarin een opiniestuk, waarin hij Israël en vooral 'de zionisten' – ter onderscheiding van 'de Joden' – vanwege hun compromisloze houding aanwijst als hoofdschuldigen van wat hij aanduidt als het Israëlisch-Palestijns conflict (ND, 25 juli). De geschiedenis begint voor hem dan ook in 1948 bij de oprichting van de staat Israël. Ruben Vis schreef een weerwoord, herstelde daarin de verbinding tussen Joden en zionisten en plaatste de geschiedenis in een bredere context (ND, 4 augustus), "het verhaal van vier generaties Joden die Erik Ader waarschijnlijk zionisten zou noemen." Leerzaam ook voor ons, die nog weleens naar Nederland reizen en steeds te maken krijgen met deze soort van discussies. De redactie van Aleh heeft het artikel in overleg met de auteur voor onze lezers aangepast. [Red.]

MIJN SCHOONVADER IS EEN PALESTIJN

door Ruben Vis

Mijn Joodse schoonvader is een Palestijn. Hij is in 1936 in Jeruzalem geboren, twaalf jaar voordat de staat Israël werd uitgeroepen in een tijd dat de plek waar hij ter wereld kwam nog Brits mandaatgebied Palestina heette. Zijn ouders waren oorspronkelijk Duitse staatsburgers die door de anti-Joodse maatregelen gedwongen waren hun geboorteland te ontvluchten. In hun nieuwe identiteitspapieren stond dat ze 'Palestinian' waren.

Ruben Vis

Mijn – zodoende – Palestijnse schoonvader heeft twee kleinkinderen die nu studeren aan de Hebreeuwse Universiteit van Jeruzalem, opgericht door zionisten in 1925, lang voor er een staat Israël bestond. Zij ontmoeten op die universiteit veel studenten waarvoor geldt dat hun grootvader ook een Palestijn is maar hun moedertaal is Arabisch.

Een andere kleindochter is verloofd. De grootvader van haar verloofde komt uit Irak. In Israël is ongeveer de helft van de Joodse inwoners afkomstig of nazaat van vluchtelingen uit Arabische landen en Iran. In Irak woonde de oudste en de op een na grootste Joodse gemeenschap van het Midden-Oosten. Er was daar meer dan 2500 jaar lang een Joodse gemeenschap. Dat is lang voor de opkomst van de islam. In 1950 was veertig procent van de bevolking van Bagdad Joods. Dat percentage is in twee tot drie decennia gedaald tot 0,0 procent. Er wonen vandaag de dag geen Joden meer in Irak. Ze zijn en masse, met gedwongen achterlating van hun bezittingen en hun millenia oude erfgoed vertrokken, het overgrote deel naar Israël. Volgens Ader komt de complete verdrijving van veertig procent van

de inwoners van Bagdad alleen en uitsluitend door Israël. Het zou een ongekende prestatie zijn, te meer daar in tegenstelling tot wat Ader suggereert Irak geen buurland is van Israël. Maar door Irak er niettemin bij te betrekken, geeft Ader wel aan wat de werkelijke situatie is. Die is dat de Arabische inwoners van Brits mandaatgebied Palestina onderdeel waren van de Arabische bevolking die, vaak in clanverband, leefde in een gebied dat zich uitstrekt van de Middellandse Zee tot aan Iran. Een gebied dat niet alleen het huidige Israël en de Palestijnse gebieden beslaat maar ook de in de interbellum-periode gecreëerde staten Libanon, Syrië, Jordanië (toen nog Transjordanië genoemd) en Irak. Vandaar dat de niet-Joodse inwoners van het Britse mandaatgebied destijds Arabieren werden genoemd, niet Palestijnen. Zowel Joden als Arabieren waren volgens hun papieren als 'Palestiniërs', onderdanen van het Britse mandaatgebied.

Volgens mensen als Ader ontstond het anti-Joodse sentiment in Irak pas "door het onrecht dat de zionistische

beweging de Palestijnen aandeed". Zij benoemen echter nooit hoe dat anti-Joodse sentiment zich manifesteerde. In Irak moesten Joden met een soort Jodenster lopen. De oorsprong van de gele ster ligt niet bij de nazi's maar in Bagdad ergens in de middeleeuwen, lang voordat het zionisme als politieke beweging ontstond. Tussen 1817 en 1831 werden Joden in Bagdad van staatswege vervolgd. Het leidde tot een massale vlucht onder meer naar Nederlands-Indië. Daar werden ze 'Bagdad-Joden' genoemd.

Toen in het eerste decennium van de twintigste eeuw (niet eens door Joden) ideeën over vrijheid, gelijkheid en gerechtigheid in Irak werden gepropageerd, uitten moslims hun afwijzing door zich met geweld tegen de Joden van Bagdad te keren, waarbij veertig gewonden vielen. Door deze gebeurtenis werden de Joden van Bagdad ontdaan van elke illusie van gelijkheid. Het moderne zionisme had op dat moment nog geen rol van betekenis.

Later zijn Joden in Irak opnieuw vervolgd met name tijdens de 'Farhud', de geweldadige ontrecting en beroving van de Joodse bevolking in 1941 tijdens een machtsvacuum, toen de Britten het land veroverden op het pro-nazi Iraakse regiem van Rashid Ali. Met zionisme of Israël had dat niets te maken. Het was een pogrom van de lokale bevolking, waarbij 180 Joden werden vermoord en circa duizend verwond raakten.

Joden komen niet slechts uit Europa. Uiteindelijk kwamen Joden daarvandaan waar ze duizenden jaren lang naar terug verlangden. Het zionisme is geen negentiende-eeuwse uitvinding. Mensen als Ader doen alsof er geen religieuze dimensie aan te pas kwam en dat die zich pas manifesteerde na de Zesdaagse Oorlog in 1967. Het tegendeel is waar. Kijkend naar Nederland waren het vooral de zionisten die verantwoordelijk waren voor religieuze ontwikkeling. Veel godsdienstleraren waren zionist. Meier Viskoop uit Amsterdam-Noord was opgeleid tot rabbijn; hij vestigde zich op 14 maart 1940 in Jeruzalem.

Zijn twee jaar jongere broer Isaac bleef in Amsterdam tot hij in 1943 werd gedeporteerd en in Sobibor vermoord. De opperrabbijnen Dünner, Asscher, Davids, Dasberg en rabbijn De Vries waren zionisten. Waar er sprake was van bloei van de religie, hetzij in Amsterdam hetzij elders, was dit vooral te danken aan de religieus-zionisten die zich verenigden in organisaties als de Mizrahi-beweging en de jeugdvereniging Zichron Jaäkov.

Opperrabbijn Ezra Dangoor van Bagdad beantwoordde in 1924 tijdens een ontmoeting met koning Feisal van Irak de vraag of de Joden van Irak zionisten zijn: "Wij zijn allen zionisten, majesteit, wij bidden drie keer per dag om de terugkeer naar Zion." Geboren in Jeruzalem zoals mijn schoonvader, of zoals de opperrabbijnen in Amsterdam, Dordrecht, Neede of Bagdad: het zionistische vuur gloeit diep in de ziel van de Joodse identiteit.

Ruben Vis doet onderzoek naar de rol en betekenis van zionistisch-georiënteerde rabbijnen en godsdienstleraren tussen 1900 en 1943.

Resten van de gedenksteen voor ds. Bastiaan Ader

Erik Ader is een Nederlandse oud-diplomaat. Zijn ouders, Bastiaan en Johanna Ader waren tijdens de Tweede Wereldoorlog belangrijke verzetsdeelnemers en zijn door Yad Vashem onderscheiden als redders van ruim tweehonderd Joden. Bastiaan Ader, predikant, is bij dat werk gepakt en gefusilleerd. Erik was toen net geboren, twee weken oud, een diep tragische achtergrond. Enkele jaren geleden ontdekte Erik Ader in het JNF-bos waarin een gedenksteen staat op naam van zijn vader, dat daar een Arabisch dorp (Bayit Nattif) had bestaan dat in 1948 werd verwoest. Daarop liet Erik op naam van zijn vader 1,100 olijfbomen planten in Farata, een Palestijns dorp op de West Bank. De steen in het Israëlische bos is door onbekenden verbrijzeld. Sindsdien is Ader actief als spreekbuis over het Israëlisch-Palestijns conflict, waarin hij de herinnering aan zijn vader betreft bij zijn eigen politieke keuze tegen Israël.

HEBRAÏSEREN VAN NAMEN, HOE GAAT DAT?

Chawa Dinner

Al in het midden van de twintigste eeuw was er in Israël propaganda om vreemde familienamen te hebraïseren. Grote gangmaker van deze 'hebraïsering' was David Ben Goerion, de eerste minister-president van Israël. Zo eiste Ben Goerion, zelf geboren als Grün, dat officieren in zijn leger hun naam zouden veranderen, zodat zij als voorbeeld konden dienen voor de soldaten. De Jewish Agency maakte zelfs een boekje met richtlijnen hoe je het beste een nieuwe familienaam kon creëren.

Yitzhak Ben Zwi, onze tweede president, moedigde ministers en beambten van de jonge staat aan ditzelfde te doen. De beambten van het ministerie van Buitenlandse Zaken werden zelfs gedwongen een Hebreeuwse naam aan te nemen: Voor sommige werd het makkelijk afkorten. Meyerson werd Me'ir, Shertok werd Sharett. Anderen moesten creatiever handelen. Het was Moshe Sharett als minister van Buitenlandse Zaken, die zijn beambten

Hebreeuwse achternamen voorstelde: Weiss – Tsachar (van Tsachor – blank) of Livni, Livnat. Davidson – Ben Jishai (Jishai was David's vader). Walter Eytan was de secretaris generaal van het eerder genoemde ministerie en had een zeer lange Duitse achternaam, waarvan vier letters werden uitgekozen; zijn voornaam bleef echter Walter.

Iedereen kent mensen die hun naam hebraïseerden, maar hoe deden ze dat?

Ten eerste door hun naam te vertalen uit de oorspronkelijke aanduiding: dat gaat vaak makkelijk, maar klinkt soms helemaal niet. Sommige kleuren of dierennamen kan men natuurlijk vertalen, maar iemand die De Haan of De Haas heet, wil geen Tarnegol of Sjafan worden, hoewel in Bijbelse tijden sommige mensen Sjafan (=haas), Achbar (=muis) en Choelda (=rat) heetten. Van De Beer en Wolf kan men Ben Dov en Ze'evi maken.

Bij veel gehebraïseerde namen gaat het er om de klank of een gedeelte der medeklinkers van de oorspronkelijke naam te bewaren, soms door afkorting, maar in een proper Hebreeuws 'jasje'. Levi Skolnik, de derde minister-president

werd Levi Eshkol (=tros, druiventros), Perlman werd Pe'ér (=pracht), Katchalski werd Katzir (=oogst).

Lange namen werden afgekort: Grazowsky werd Gur (=welp), Rosenbaum werd Rosèn (=hertog), Persky werd Péres (=soort gier, een roofvogel).

Namen, van vaders naam afgeleid – een patronym – met het voorvoegsel 'Ben/Bar' of 'i' als achtervoegsel: Ben-David, Ben-Ja'akov, Bar-Sha'ul, Jitschaki, Sjim'oni. Niet noodzakelijk maar wel een optie, als je oorspronkelijke naam Jacobson, Abramson of Simonson was.

Men koos een naam die iets van de afkomst of een traditioneel beroep van de familie memoreert. Schrijver werd Sofer, Slachter werd Shochat.

Familienamen die een element zoals: berg (Bergman), boom (Pereboom, Birnbaum), goud, (Goldman) zilver, steen, enz. bevatten, worden soms door vertaling van één enkel element in het Hebreeuws:

Boomsoorten: ארז, אלון, ברוש, תדהר, אשל, רימון, דקל

Goudsoorten: פז, אופיר, זהבי, אופז

Steensoorten: אבן, צור, חלמיש, סלע

Namen van gebergten en gebieden waren en zijn ook steeds aantrekkelijk: גלבוע, גליל, גולן, ירדן, כרמל, גלעד, שרון

De schrijver Agnon hebraïseerde zijn naam – Czaczkes – volgens een van zijn eerste gepubliceerde verhalen: Agoenot, letterlijk: vrouwen van wie de echtgenoot spoorloos verdwenen is en die zodoende niet kunnen hertrouwen. Niet toevallig.

Niet alleen de oorspronkelijke

Edelstein mag de naam van een mooie edelsteen adopteren. De keuze is:

ברקת, ספיר, יהלום, לשם, שבו, שוהם, תרשיש, מרגלית, ישפה

(Agaat, Saffier, Diamant, Barnsteen, Onyx, Parel, Opaal, Jaspis).

BB&L
car rental made personal

**FASTEST CAR
RENTAL SERVICE
ON DUTCH AIRPORTS**

- Easy pick-up and return
- No nonsense
- Unlimited mileage
- 100% all inclusive

www.bbblcarrental.com

UIT DE GEMEENSCHAP

MARKT IN HEERENVEEN

door Ruth Neter

Mandarijnen uit Spanje
2 netten à 1 kilo

Daar loop ik dan op de markt in Heerenveen met vier kleinkinderen. Bij de fruitstal zijn mandarijnen te koop. Ik koop er een zak met tien en voor je 'citrus' kan zeggen, zijn ze op. Ik koop nog een zak, begin er eentje te pellen voor de driejarige, maar m'n vinger zinkt door een zachte plek naar binnen. Ik doe 'm in het schillenzakje, vis een verse uit de mandarijnenzak en nu verdwijnen twee van mijn vingers in de weke prut.

Twee slechte op tien is toch te veel, vind ik.

Ik loop terug naar het fruitstalletje en zeg: "Ik heb net een tweede zak met mandarijnen bij u gekocht, maar ik heb nu twee slechte getroffen."

"Die mandarijnen zijn best", zegt de man.

"Nee – zeg ik – dat zijn ze niet. Kijkt u maar."

"Je hebt geen verstand van mandarijnen", zegt 'ie minachtend.

Dat irriteert me. "Ik woon toevallig in het buitenland tussen de citrusboomgaarden en weet heel goed waar ik het over heb. Kijkt u eens naar die schil."

En dan antwoordt 'ie: "Nou wat dan nog, jij zit ook niet meer zo glad in je vel!"

En daar kan ik het mee doen!

UIT DE
GEMEENSCHAP

ALOT HASJACHAR – OCHTENDGLOREN VIA HOI-ISRAEL

*Moshe-Mordechai van Zuiden in
Jeruzalem*

Sun, Aug 7, 11:00 PM

Geen regen, wel een rakettenregen. Het was weer eens zover. Alot Hasjachar heette het. Hoe vergaat het jullie in het zuiden? Raak je er ooit aan gewend, zoals aan vasten?

De laatste uren voor een staakt het vuren zijn altijd het gevaarlijkst, als ze nog 'even' een paar honderd raketten

afvuren om te laten zien dat ze niet uit zwakte tot een staakt het vuren kwamen en in hun wanhoop dat ze er maar niet in slaagden heel veel Joden te doden.

Hoe gaat je haasten naar een veiligheidskamer als je in een rolstoel zit? Of als je niet zo piep meer bent? Veel sterkte met de laatste loodjes!

MM

**David de Leeuw antwoordde prompt vanuit Omer bij
Be'er Sheva:**

Hoi MM!

Moeilijke vraag. Hoe vergaat het ons in het zuiden?

Vrijdagmiddag was ik nog bezig met mijn strijd tegen de muggen: we organiseerden een Sjabbatsmaal in de tuin met gasten. Ik installeerde een ventilator, sprayde met anti-mug geur en zocht de Sano Anti Mug.

Toen hoorde ik de vliegtuigen over komen, en begreep ik dat het nu echt hommeles was in Gaza. Ik belde Nederlandse vrienden in Nahal Oz, vlakbij de grens. Die bleken nog in het zwembad te zitten. Het avondmaal verliep prima, geen paniek, geen sirenes en geen mug gezien.

De volgende dag verjaardag van een kleinkind. Groot feest met het opblaasbadje, waarbij vijf kinderen me omver probeerden te spuiten met onze tuinslang.

Zondag (Tisha be'Av) een stille dag. We stapten net in de auto, toen het alarm afging. Toen was het echt. De hele avond vliegtuigen boven ons huis, en we voelden en hoorden de boemen.

Vandaag terug naar het werk, alles rustig. Een collega uit Netivot had ongeveer drie dagen in de mamad (schuilkamer) gezeten. Een secretaresse sliep in het rommelhok op de vloer tussen de verblikken. Onze (Bedoeïense) hulp had onder het bed gezeten van angst, maar haar man en zoon gingen op het dak kijken naar het vuurwerk met Kipat Barzel (Iron Dome), de raketten-afweerinstallaties, die veel werk hadden.

De grootste zorg is de geestelijke gezondheid van de kinderen. Ik ken kinderen die dagen niet uit de mamad wilden komen. Hier ligt een belangrijke taak voor de ouders. Als de ouders in paniek zijn, dan raken de kinderen ook in paniek.

In de Golfoorlog (15-1-1991) moesten we als jonge ouders een mamad inrichten. Onze keuken, met gammele deur naar buiten, werd mamad genoemd. We stopten wat leuk speelgoed in een la en zeiden tegen de kinderen dat de la met speelgoed alleen open mocht als de sirene ging. Toen de sirene ging, renden onze kinderen naar de gasmaskers, en dan naar de keuken. Binnen een minuut zaten ze te kleuren met Wasco krijtjes in een mooi kleurboek.

Zij en wij denken met plezier terug aan die tijd, hoe gek dat ook klinkt.

Het is nu maandagmiddag. De vliegtuigen vliegen weer over. Zijn ze aan het oefenen?

David

UIT DE GEMEENSCHAP

SJANA TOVA

Wat we heden vaak ervaren
Met het stijgen van de jaren:
Dalend internetverkeer
Bellen gaat niet als weleer
Hoe kan men zoiets verklaren?

Vrienden uit de vroege dagen
Die we regelmatig zagen
Verdwenen uit ons leven
En naar wij beleven
Moeten we onszelf behagen

Roeien met de riemen die er zijn
Als u dit maar wilt is het geen schijn
Pas u aan bij wat het leven biedt
En vergeet de medemensen niet
Sjana tova we-immeroe omein!

Herman Braaf

UIT DE GEMEENSCHAP

CHRIS 25 JAAR BIJ DE IOH

In maart 1997 trad Chris Bonfeel in dienst bij de Irgoen Olei Holland, toendertijd gevestigd in de Sderot Tarsat tegenover het Habima-theater. Zij werd aangesteld als administratief medewerker door voorzitter Miriam Dubi-Gazan. In die tijd bestond het kantoor van de Irgoen uit twee administratieve medewerkers en Leni Dwir als hoofd van de Extra Murale Zorg (EMZ), alsmede voor de opvang van de oliem.

Een jaar later verhuisde het kantoor naar de Hamasger St., een groter kantoor waaraan behoefte was ontstaan door de Dolman-gelden en daarna de Maror-uitkeringen. Van daar verhuisden we naar de Sd. Yehudit, waar op de eerste etage niet alleen het kantoor van de IOH gevestigd was, maar ook Nini, SCMI en andere kantoren, die geld kregen van de Maror.

In 2015 is er drastisch bezuinigd en bleef alleen Chris over in een klein kantoor in Givat Shmuel.

Chris kwijt zich sedertdien – het is nooit eerder voorgekomen dat een werknemer zo lang bij de IOH werkt – met energie en veel inzet van haar omvangrijke taak. Die bestaat ondermeer uit het runnen van het kantoor, telefonisch contact met de leden, het organiseren en notuleren van de maandelijkse vergaderingen van het Hoofdbestuur, de jaarlijkse Algemene Ledenvergadering en het wettelijke jaarlijkse verslag van de vereniging als geregistreerde ‘amoeta’ aan de Registrator van vrijwilligersorganisaties. Voor de bezuiniging deed Chris ook het organiseren van de vijfjaarlijkse Jom Holland, de financiële administratie van amoetat Nini Czopp, de verzorging van advertenties voor het verenigingsblad ‘Aleh’, de jaarlijkse Cleveringa-lezingen en nog vele andere relevante zaken, die zich voordoen.

Toen Chris haar taak aanving telde de organisatie ruim 1500 leden en hun gezinnen. Dat aantal is gedurende de jaren teruggelopen door natuurlijke sterfte enerzijds en gebrek aan nieuwe oliem uit Nederland anderzijds. Het begeleiden van oliem was ook een van de belangrijkste taken en Chris vervulde deze vanaf een eerste contact via de Sochnoet, de verzorging van de papieren, het afhalen van de oliem op Ben Gurion tot en met begeleiding bij het vinden van werk- en woongelegenheden.

Het moge duidelijk zijn dat een vrijwilligersorganisatie zonder de steun van een goed functionerend kantoor niet kan bestaan!

יישר כח!

Jetty Rosner en Baruch Bar-Tel

In januari dit jaar was er een bijeenkomst in het clubgebouw in Ganei Tikwah. Iedereen moest zich voorstellen. Ik was toevallig de laatste en zei: "Sophia Posen uit Holland." Na afloop kwam een echtpaar naar mij toe. Hij zei in het Nederlands: "Ik ben Dan Weisbaum."

We hebben nog een beetje nagepraat en ieder ging z'n weg.

Een paar maanden later ging ik naar dezelfde matnas.

Komt een dame naar me toe en vraagt mij: "Herken je me?" Ik antwoordde: "Nee".

Zij zei me: "We hebben elkaar hier in januari ontmoet."

Een paar weken later vertelde zij mij, dat haar man mij wilde ontmoeten. Ik nodigde hen uit om Sjabbat naar ons toe te komen. Zij woonden slechts 15 minuten van ons vandaan. We babbelden gezellig met elkaar, tot ik op een zeker moment het volgende vertelde: "In mei 1949 logeerde ik gedurende een maand bij de familie Schaap in Den Haag." De familie M. bij wie ik woonde in Den Haag ging voor een maand naar Israël. Sjabbat na de maaltijd zei Mijnheer Schaap dat direct een jongen zou komen, die hij voor zijn Bar Mitswa zou leren. 't Moest heel stil in huis zijn.

Mevrouw Schaap bracht de drie kleine jongens naar bed. Zelf ging ik ook naar mijn kamer, waar een van de jongens sliep, dus het was donker. Deze kamer was naast de kamer waar mijnheer Schaap die jongen zijn parasja leerde. Op die manier hoorde ik alles en leerde ik 't ook.

Op een van de Sjabbatot vroeg ik die jongen hoe hij heette, hij antwoordde: "Benno Hopstein."

Terwijl ik dit alles aan mijn gast vertelde, werden zijn ogen steeds groter en hij wees op zichzelf. Ik keek hem aan, toen riep hij: "Dat ben ik."

"Hoe kan dat?" vroeg ik: "Jij bent Dan Weisbaum." Toen vertelde hij, dat in de onderduik hij Bernardictus werd genoemd, omdat Dan te Joods was.

Daar is na de oorlog Benno van geworden. Daar zijn ouders niet meer leefden woonde hij bij zijn tante Hopstein.

Toen hij zelfstandig was, noemde hij zich weer bij zijn eigen naam.

Tussen de tijd dat hij voor zijn Bar Mitswa leerde en nu, dat hij bij mij thuis is, liggen 73 jaar. Beiden waren we reuze verrast. Hij zei, dat ik mooier layende dan hij. Ik kon 't eerste deel helemaal uit mijn hoofd. De wereld is klein en rond.

Fia Posen-Friedman

Ganei Tikwah

[Met dank aan Greet Coopman voor het uittypen van de brief]

Het binnenkomen van bovenstaande brief van Fia Posen bij de redactie leidde tot een heleboel andere ontwikkelingen. Ik begreep meteen dat dit de familie Schaap was, die ik vooral via Eliezer ('Eli') sinds de jaren 1970 ken; hij woont inmiddels al heel lang in de Verenigde Staten. Ik stuurde hem dus deze brief van Fia Posen door. Toen hij hem las wist hij zich meteen de volledige naam van de familie M. te herinneren bij wie Fia (vroeger Friedman) toen woonde. De beschrijving ging ook over zijn ouders Mau en Bep Schaap en zijn broertjes Eljakim, Menachem en Chaim. Hun jongere zusje Dewora en Eliezer zelf waren toen nog niet geboren. Het gezin woonde later in Scheveningen. Eliezer Schaap kreeg van de redactie de contactgegevens van zowel Fia Posen als Dan Weisbaum. Maar dit is nog niet het einde van dit verhaal.

Bij de bevrijding van Zeeuws-Vlaanderen in 1944 doken ook Mau Schaap en zijn broer Lo en hun vader Salomon op, die in Axel ondergedoken hadden gezeten. Er was daar in die laatste dagen van de oorlog enorm gevochten. Militair Gezag bepaalde dat zij (amateur filmers) de verwoesting van Zeeuws-Vlaanderen moesten vastleggen op zwart-wit 8 mm film. Daarvoor was een voertuig nodig en Militair Gezag benoemde mijn grootvader, die een carrosseriebedrijfje had en veel van auto's wist, om daarvoor zorg te dragen en het voertuig op de weg te houden. Zo is dat gebeurd. De films bestaan nog altijd.

Pas pakweg vijftig jaar later vonden Eliezer en ik die vroegere connectie tussen onze families uit. De Schaap uit de verhalen van mijn grootvader was Mau Schaap – Eliezers vader. Mau Schaap was na de bevrijding van de rest van Nederland zelfs zijn verloofde, Bep Bedak, komen voorstellen, de mevrouw die in de brief van Fia haar drie kleine zontjes naar bed bracht.

Hier houdt het niet mee op: enkele jaren geleden kwam ik een in mijn ogen nog jonge man tegen in de Jeruzalemse wijk waar we wonen. We lieten allebei een hond uit. In het Ivriet zei hij opeens dat zijn vader zo van de ALEH genoot. Zo'n compliment krijgen we niet vaak zomaar op straat en in het Ivriet. Toch wisten we wel van ons beider Nederlandse afkomst, want we horen bij dezelfde sjoel en zijn achternaam schreef hij in Latijnse letters als Wijsboom. Dat was zo Nederlands, dat ik er een keer naar vroeg en ja, Ethan Wijsboom had een uit Nederland afkomstige vader, waarna we er verder niet meer over spraken. Hij is zelf in Nederland geboren, maar spreekt de taal niet.

Maar de naam Dan Weisbaum uit de brief van Fia begon naar aanleiding hiervan nu wel bij me te knagen, al was het geen Wijsboom. Ik vroeg Ethan of dat soms zijn vader kon zijn. Dat bleek te kloppen en ondertussen kreeg ik ook van Dan Weisbaum zelf uitleg over zijn naam. Voor de oorlog (1936) geboren in Roosendaal (NB) behoorde hij tot een staatloze uit Duitsland gekomen familie. Hij kreeg bij zijn geboorte de achternaam Wajsbaum mee in de oorspronkelijke Poolse spelling zoals de achternaam

V.l.n.r.: Lo (Louis) Schaap, dr. Herman Sajet en Mau Schaap, 1944 in Axel. Dr. Sajet diende in de bevrijdende troepen.

Foto van Benno na hereniging met zijn tante en twee oudere zussen in het vroege voorjaar van 1946. De omringende soldaten zijn van de Joodse Brigade, helemaal rechts zijn kersverse zwager

van zijn vader. In Duitsland (van 1921-1933) was dat Weissbaum geworden, in Nederland gebruikten ze weer Wajsbbaum. Zijn voornamen werden ingeschreven als Dan Bernardus, naar zijn grootvader Berl, maar die Jiddische naam kon niet in deze katholieke gemeente. Zijn roepnaam was Benno, in Nederland voor en na de oorlog. Pas in Israel ging hij Dan als voornaam gebruiken. In de oorlog werd hij als onderduikertje in Friesland Bennie Postma genoemd en daarna kwam hij bij zijn tante in Den Haag, Channa Hopstein, in huis.

Het noemen van Militair Gezag door mij, leidde bij Dan/Benno tot de herinnering dat zijn tante van Militair Gezag toestemming kreeg om hem in Sneek te komen zoeken. Hij bleef Benno als roepnaam houden en werd met haar achternaam Benno Hopstein genoemd, toen hij bij de familie Schaap zijn parasja leerde. Zijn echte achternaam wisten zij niet. Hij kreeg bij Tirza Rabinkov privé les Ivriet sinds 1947 en werd ook prettig opgevangen in het gezin Colthof, waar hij leesplankjes maakte met Hebreeuwse letters voor hun kinderen (onder wie Jaap Colthof, nu in Jeruzalem).

Na zijn aliya in 1951 werd Benno in Israël Dan Weisbaum, maar toen hij – tijdelijk – in Nederland terugkwam, werkend bij Philips in Eindhoven, vroeg hij daar naturalisatie aan: "Bij mijn naturalisatie in 1967 verzocht en kreeg ik Wijsboom, ook voor Ethan."

Nu begrijp ik eindelijk de achtergrond van die zo Nederlands geschreven achternaam van een van mijn buurtbewoners.

Enkele weken geleden reed ik door mijn wijk met een andere buurvrouw. Anna kwam ooit uit de Sovjet Unie, heeft geen auto en haar hond moest met eten en spullen naar een logeeradres zodat ze veertien dagen weg kon naar haar zoon in de VS. Ik realiseerde me dat ik met haar langs het adres van Ethan Wijsboom reed en dacht weer even aan de wonderlijke ontmoeting tussen Fia Posen en Dan Wijsboom, na 73 jaar.

Het adres van de hondenoppas was nog geen honderd meter verderop in dezelfde straat. Binnen zei de oppasvrouw al gauw tegen mij: "Je hebt een Nederlands accent." Ik vroeg haar hoe ze dat zo snel herkende en ze antwoordde dat ze Nederlandse familie heeft, uit Rotterdam. "Wat is hun achternaam?" vroeg ik. "Schaap" zei ze, "Mijn tante - de zus van mijn vader - is getrouwd met Lo Schaap...!".

**Familiefoto uit 1960.
V.l.n.r. Eljakiem, Dewora, moeder Bep Schaap-Bedak, Chaim, Eliezer, vader Mau Schaap en Menachem**

HARTOG BEEM ZETTE GESCHIEDENIS VAN DE MEDIENE OP DE KAART

door Victor Brilleman

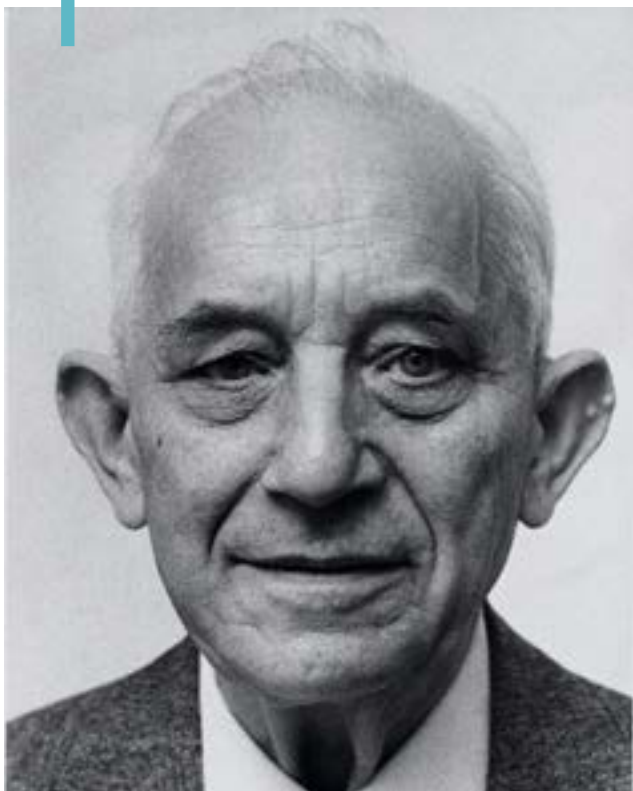
Hartog Beem: *Joden van Leeuwarden. Geschiedenis van een Joods cultuurcentrum*. Uitgeverij Koninklijke Van Gorcum. Assen 2020. 334 pag. ISBN 978 90 2325 723 3. Herziene 2e druk. Prijs: € 37,95.

Bijna een halve eeuw geleden – in 1974 – verscheen het boek *De Joden van Leeuwarden. Geschiedenis van een Joods cultuurcentrum* van Hartog Beem (Harderwijk 1892 – Hilversum 1987). Beem was leraar Duits aan de gemeentelijke HBS in Leeuwarden en overleefde samen met zijn vrouw de Tweede Wereldoorlog door onderduik. Hun twee kinderen werden echter op hun onderduikadressen opgepakt en vermoord. Na de oorlog hield Beem zich bezig met het vastleggen van het vernietigde Joodse leven in Nederland.

Zo verscheen in 1950 *De verdwenen Mediene*, dat in 1982 in herdruk werd uitgebracht met als ondertitel *Mijmeringen over het vroegere joodse leven in de provincie*. In de jaren '70 van de twintigste eeuw schreef hij de boeken: *Uit Mokum en de Mediene, Joodse woorden in Nederlandse omgeving; Jerosche, Jiddische spreekwoorden en zegswijzen uit het Nederlandse taalgebied; Sje-eriet, Resten van een taal, Woordenboekje van het Nederlandse Jiddisch* en *De Joodse Gemeente te Sneek* (1973).

In 1985 werd *Pinkas ha-kehillot Holland* door dr. Jozeph Michman en diens zoon Dan in het Hebreeuws als onderdeel van de Yad Vashem-studies uitgebracht, waar Beem als kenner van de Mediene en het Jiddisch ook zijn medewerking aan verleende. De Nederlandstalige herziene editie *Pinkas, Geschiedenis van de joodse gemeenschap in Nederland*, waaraan ik de eer had mijn steentje te mogen bijdragen, heeft Beem niet meer meegemaakt. Deze editie verscheen vijf jaar na zijn overlijden. Een tweede herziene druk kwam uit in 1999.

Beem was jarenlang bestuurslid van de Joodse gemeente van Leeuwarden (voorzitter van 1945 tot 1958) en vanwege zijn brede kennis was hij de aangewezen persoon de geschiedenis van Joods Leeuwarden te beschrijven. Daarvoor was hij eigenlijk al in 1940 gevraagd, maar de uitbraak van de Tweede Wereldoorlog betekende uitstel. Toen het boek uiteindelijk ruim dertig jaar later verscheen, betekende dat een eindgeschiedenis van een grotendeels verwoeste Joodse gemeente door de Jodenvervolgingen. De inleiding van het boek was van de hand van de toenmalige opperrabbin E. Berlinger. Architectuurhistoricus J.F. van Agt (1922-2013) leverde een bijdrage onder de titel: *De synagogen in Leeuwarden en elders in Friesland*.

Waarin verschilt het nieuw verschenen boek van de eerdere editie? In tegenstelling tot de oorspronkelijke gebonden uitgave met stofomslag, is deze tweede druk in paperback uitgegeven en voorzien van een nieuw titelblad aan de buitenkant. Uiteraard is de volledige door Beem geschreven inhoud intact gebleven, inclusief het artikel van Van Agt, maar er zijn ook belangrijke aanvullingen. Een extra voorwoord bij de tweede druk is geschreven door rabbijn Edward van Voolen en luidt: Hartog Beem: "ondanks alles ja".¹

Chaim Caran, de in Israël woonachtige genealoog van Friese Joden, schreef een extra hoofdstuk getiteld Over de vroegste en meer recente geschiedenis (pp. 246-260), gecompleteerd met een uitgebreid notenapparaat. Het is voornamelijk dankzij het onderzoekswerk van Chaim Caran, dat het bijna vijftig jaar oude boek, dat alleen nog antiquarisch verkrijgbaar was, nieuw leven is ingeblazen. In dit tekstgedeelte wordt onder meer aandacht besteed aan de viering van het 200-jarig bestaan van de synagoge in 2005. In 1980 is een nieuwe kleine synagoge in de Slotmakersstraat in gebruik genomen, waarbij de Heilige Arke afkomstig was uit de voormalige synagoge van Gorredijk. Het gebouw van de oude synagoge was verkocht aan de gemeente Leeuwarden en wordt nu voor andere doeleinden

gebruikt. Al eerder – in 1965 – waren het interieur, de Heilige Arke en Tora-rollen van de Leeuwarder synagoge overgebracht naar de synagoge van het jeugdorp Kfar Batja in Israël.

Door onder meer digitalisering van archiefbestanden en databases met bevolkingsonderzoeken en de bereikbaarheid hiervan via het internet zijn onderzoeksmogelijkheden sinds 1974 sterk toegenomen. Zo zijn er voor de Joodse geschiedenis van Friesland en Leeuwarden de laatste jaren veel nieuwe gegevens boven water gekomen, die dit extra, door Caran vervaardigde hoofdstuk rechtvaardigen. Ook de vondst van de Collectie Brilleman van de hand van J. Brilleman (geen directe familie van mij) en deels van Beem aangaande grafsteenteksten op Friese begraafplaatsen – die nu digitaal toegankelijk zijn gemaakt – betekende een eenvoudiger linklegging met grondleggers van de Leeuwarder Joodse gemeenschap die afkomstig waren uit Kollum en Emden (voorganger Uri Halevy).

De editie uit 1974 had vier bijlagen; nu zijn er negen. Bijlage 2 (rabbijnen en opperrabbijnen van Leeuwarden en het Ressor Friesland) is tot op heden bijgewerkt en het boek is bovendien voorzien van een nuttig personenregister.

Zonder het extra onderzoekswerk van Chaim Caran zou dit alles niet tot stand zijn gekomen. Er staan volstrekt nieuwe dingen van een oude geschiedenis in beschreven. Het is bovendien een postuum eerbetoon aan Hartog Beem, pionier van de mediene-geschiedschrijving, die met dit boek een van de beste overzichten van een Joodse gemeente in Nederland heeft geschreven, een onovertroffen hoogtepunt.

1 Al eerder memoreerde Edward van Voolen de auteur: 'Hartog Beem', in: Anton Daniëls en Nico De Bruijne, Joodse Harderwijkers. Harderwijker Reeks 23. Harderwijk 2014, pp. 157-173. Zie ook mijn recensie van dit boek in Misjpoje 27 (2014) 2, pp. 76-78.

* Oorspronkelijk gepubliceerd in Misjpoje 35 / 2022-1 en aangepast voor Aleh. Met dank aan Victor Brilleman en de NKvJG.

SCHÖFFER & CO. FAMILIEBEDRIJF IN VERZETSZAKEN

door Chaya Brasz

Soms weet je totaal niet wie je ontmoet. Zo verging het mij met prof. dr. Ivo Schöffer. In zijn hoedanigheid van voorzitter van de KNAW-Commissie voor de geschiedenis en cultuur van de Nederlandse Joden reikte hij in het Academiegebouw van de Leidse Universiteit in 1982 voor de eerste keer de Hartog Beemprijs uit. Ik had de eer die toen te ontvangen voor mijn afstudeerscriptie over de Joden van Culemborg (RU Utrecht). Mijn aandacht ging bij die gebeurtenis echter niet zozeer uit naar de mij waardig en vriendelijk toesprekende prof. Schöffer. Het was Hartog Beem die me interesseerde.

Zijn aanwezigheid was tot het laatst onzeker gebleven vanwege zijn hoge leeftijd, maar hij was er! Bij volgende uitreikingen kon Beem niet meer komen.

Over een verzetsverleden van prof. Schöffer had ik geen idee; de eerste die me daarover iets zei was dr. Jozeph Michman, bij wie ik in 1987 kwam te werken in het Instituut voor de Geschiedenis van de Nederlandse Joden op de Givat Ram campus van de Hebreeuwse Universiteit. Michman kon dit als voorzitter van de Yad Vashem commissie voor de Righteous of the Nations, natuurlijk als geen ander weten. Hoewel... de zich toen Gideon Ya'ari Kahn noemende genealoog, die het Instituut (later: Centrum) veelvuldig bezocht en ook in het bestuur zat, wist niet alleen alles van dat verzetsverleden van Schöffer; hij had het zelfs meegemaakt, maar sprak er niet over. Wel haakte hij in op mijn belangstelling voor Joden die nog tijdens de bezetting uit Nederland waren ontkomen en vroeg zich af hoe het kon dat zijn jongere broer nog in 1941 vanuit Amsterdam volkomen legaal naar Cuba

was gereisd. Over zijn eigen onderduik en de hulp die hij daarbij kreeg van zijn beste vriend Ivo Schöffer en diens familie had hij het niet. Zowel wat betreft Schöffer als Kahn zie ik mezelf inmiddels als degene die de vragen niet kon bedenken, die ik had moeten stellen. En tegen de tijd dat je dat begrijpt, zijn degenen die de antwoorden hadden kunnen geven, er al niet meer. Het is te vaak zo gegaan.

Deze keer werd het me duidelijk dankzij een jonge historicus met bijzondere belangstelling voor de Tweede Wereldoorlog, Gerben Post. Hij werkt bij diverse musea in Amsterdam en heeft over het verzetswerk van de families Schöffer en Meulman een boek geschreven. *Schöffer & Co. Familiebedrijf in verzetszaken*. Gideon Kahn komt er opeens in voor als beste vriend van Ivo Schöffer vanaf hun vroegste jeugd en als een van de tientallen geredde onderduikers. De familie Kahn woonde destijds schuin tegenover de familie Schöffer in de Amsterdamse Hacquartstraat.

Gerben Post is een uitstekend auteur. Hij vervlecht de

geschiedenis van Amsterdam – en de geschiedenis van de Jodenvervolging daar – knap en helder met de persoonlijke belevenis van de mensen over wie hij schrijft. Daarbij maakt hij intensief gebruik van destijds persoonlijk opgetekend bronnenmateriaal, ego-documenten, zoals het dagboek van Marijke Meulman en het 'klachtenboek' van het pension, dat moeder Sara Schöffner in hun grote huis dreef. Hij schrijft beeldend en let op details: terwijl de Duitse troepen bezig waren Nederland te bezetten speelden kinderen nog oorlogje op straat. Zo was dat. De relatie tussen deze twee liberale, moderne, niet-Joodse families loopt via de moeders, die zussen van elkaar zijn. Ze wonen niet ver van elkaar en hebben allebei drie kinderen tussen de tienerleeftijd en het jonge volwassenschap. Ivo is de jongste Schöffner, geboren in 1922. Omdat ze in Amsterdam-Zuid wonen, hebben ze Joodse burens, vrienden en kennissen. Ze zagen dus wat er gebeurde en leefden persoonlijk mee, Ivo al vroeg, met Gideon Kahn. Diens vader, Arnold Kahn, was een van de drie directeurs van het modehuis Hirsch & Cie. NSB-ers begonnen kort na het begin van de bezetting een hetze tegen het modehuis en Kahn, zich terdege van het gevaar bewust, hield een nieuwjaarsrede voor het personeel om ze gerust te stellen. Zijn uitleg van de situatie van de Joden in Nederland moet zijn doorgegeven aan de Duitse autoriteiten en de drie directeurs van Hirsch worden opgepakt. Kahns broer en hun compagnon Sally Berg komen weer vrij, maar Arnold Kahn wordt binnen vijf maanden in Buchenwald vermoord.

Gideon Kahn en Ivo Schöffner doen op dat moment – mei 1941 – eindexamen op het Amsterdams Lyceum en hoewel rector Gunning hem net op de hoogte heeft gebracht van het lot van zijn vader, slaagt Gideon toch voor zijn eindexamen net als Ivo. In een brief aan Gideon uit Ivo zijn bewondering over "hoe sterk de familie Kahn bleef onder de zwaarste slag die jullie kon treffen" en dat dit kwam door "het komen tot de kern van alle hoogste waarden door deze tijd. De dood van je vader was een offer voor deze waarden."

Het als vanzelfsprekend nastreven van die hoogste waarden loopt als een draad door het boek en het gebeurt bij allen in grote bescheidenheid. Zoals Marijke Meulman later in een lezing zegt: "We waren niet heldhaftig, zochten niet het avontuur. Het woord 'verzet' hebben we nooit gebruikt. Er werden mensen beschadigd en wij probeerden te genezen." Ze typeerden het vaak als 'verzorgingswerk'.

Het contact met het verzet begon bij Lidia, Ivo's oudere zus die de kunstnijverheidsschool had afgehoofd. Ze ontwikkelde zich tot 'reparateur' van persoonsbewijzen en deed dat enkele jaren lang heel intensief. Ze bewerkte bestaande persoonsbewijzen, 'onvervalsbare' Nederlandse pb's. Het moeten er honderden zijn geweest voor allerlei mensen die ze niet kende en die haar ook niet kenden. Haar neef Co Meulman en haar broer Ivo maakte ze twee jaar jonger dan ze waren, waarna ze in korte broek en sportkousen rondlopend minder argwaan wekten.

Opmerkelijk is dat de eerste onderduikadressen die ze zochten, binnenkwamen via een bijzondere groep vrouwen, die als verpleegsters in de Spaanse burgeroorlog hadden meegewerkt tegen de fascistische Rode vrouwen, met allerlei contacten in een totaal ander milieu dan ze gewend waren. Het is via het onderkomen bij een van hen – Henny Peeks in de Eendrachtstraat – dat we kennis maken met de praktische problemen van het onderduiken. Inmiddels ging Ivo geschiedenis studeren, sloot zich aan bij een dispuut Unica en wordt al snel een van de beheerders van het dispuuthuis aan de Reguliersgracht 34b, waar hij met zijn vrienden steeds meer Joodse onderduikers verstoppt. Onder hen ook Gideon Kahn en zijn moeder en tante. Iedereen heeft daar – net als bij Henny in huis – een eigen taak en het is bijzonder om te zien hoe mensen zich aanpasten, wat niet altijd zonder slag of stoot ging. Gideon is er elektricien, wat wel bij hem paste.

Buiten deze twee bekende huizen om zijn er nog talloze andere adressen, waar Co Meulman schuilplaatsen timmert; er zijn verhuizingen; mensen die afscheid moeten nemen van een kind, dat elders moet onderduiken; mensen die te lang wachten en niet te redden zijn; mensen die nog voor meubelen zorgen, terwijl ze onmiddellijk moeten vertrekken. Het was een netwerk van ingewikkelde menselijke relaties in een noodtoestand, die geleidelijk aan permanent werd. De jonge Ivo Schöffner begon college te geven aan de onderduikers, ook Gideon Kahn gaf een aantal lezingen.

Toen ik het boek dichtsloeg, vond ik het ontzettend terecht dat uitgerekend prof. dr. Ivo Schöffner destijds voorzitter was van de Commissie voor de geschiedenis en cultuur van de Nederlandse Joden. Gerben Post heeft een mooi boek geschreven met alles wat erop en eraan hoort.

*Gerben Post, *Schöffner & Co. Familiebedrijf in verzetszaken*, Prometheus 2021, € 25,-

Id el Adha-Offerveest in Peki'in

Sheik Fouad vertelde mij naast zijn bakoven in zijn 'Samboskeria' het verhaal van het offer van Abraham. Alsof ik het niet zou kennen! Sheik Fouad – traditioneel uitgedost – is het hoofd van de Waqf, het religieuze bestuur van het dorp. Sinds hij wegens hoorproblemen het smidsvuur heeft moeten vervuilen voor het vuur van de bakkerij (deeg maakt geen herrie), heeft hij zich toegelegd op het toerisme in het dorp. Een prettige bijkomstigheid naast het bakken van de Druzenpizza die Sambossek wordt genoemd. Menig "Jehud" weet zijn weg te vinden naar zijn uitbaterij. Interessant in zijn verhaal is te horen dat hij het niet over Jismael heeft die geofferd wordt, maar over Jitschak. Hij praat over Avraham, niet over Ibrahim, en noemt hem Avraham Avinu, onze voorvader. Je zou toch zeggen dat hij als Druze – eens splitste zijn volk zich af van de islam – toch de moslimversie zou hanteren. Zouden de Druzische tsaddikiem van de talrijke portretten, die zijn etablissement opluisteren, niet hun wenkbrauwen optrekken? Na alle jaren die ik hier in dit dorp heb doorgebracht, is het mij wel duidelijk geworden dat het motto van dit volk is: "Aanpassen!"

Druzen hebben geen eigen taal. Alleen hun kledij onderscheidt hen van de anderen. Voorbeeld is het Offerfeest, Id el Adha. Zij laten dat typische moslimfeest net zo door het jaar wandelen als de moslims. Dit jaar viel het dus in hartje zomer. Samieh Zen Eddin, modern academicus en hoofdambtenaar van Culturele Zaken, heeft zich dit jaar extra uitgesloofd. Een doorn in het oog van de Waqf, die juist op het punt gekomen leek te zijn de muziek en aanverwante zaken uit het dorp te bannen. De afgelopen jaren werd het stil in het dorp. Bruiloften werden in alle stilte en uiterste kaalheid gevierd. Niks geen toeters en bellen. Gewoon in je ouwe kloffie je bord leeg eten, dat is het dan.

Weken voor de aanvang hangt het feest al in de lucht. Kinderen beginnen al vuurwerk af te steken. Ik hoor het gemekker van schapen en geiten ineens weer in het dorp. De slachtoffers voor het feest. Het enorme Godsvertrouwen van Avraham werd beloond met een bokje als vervanging voor het mensenoffer. Je ziet het autootje van Tufik de dorpsheer driftig door het dorp racen om de beestjes af te leveren. Voor degenen die het niet kunnen slachten, levert hij een deel van zijn have dood af, want iedereen heeft een vrieskast natuurlijk. Zijn kaasmakerij heeft moeten wijken voor het slachten, de haken hangen grimmig aan het plafond. Op afelegen plekken stinkt het ineens en is de lucht vol van gezoem: de restanten van een illegale slacht. De hyena's, wolven en jakhalzen vieten nu ook feest. Dagen zitten vrouwen met elkaar kaki el Id te kneden, de traditionele koekjes voor het feest. De gemeentewerklui klimmen in de bomen om lichtjes op te hangen, van balkons is het een en al knipperlicht. Het plein onder de grote pekaanboom, het dak van de ondergelegen schuilkelder, werd tot podium omgetoverd. Als achtergrond werd een enorm doek gespannen met de afbeelding van het dorp, geïllustreerd met een gecalligrafeerde Arabische tekst. Rijen stoelen werden opgesteld; luidsprekers en felle lampen

geïnstalleerd. Op het plaatselijk gemeentehuisje was al niemand meer bereikbaar vanwege de drukte.

En dan begint het feest. Dit jaar begon het op Motsei Sjabbat. Samieh had er voor gezorgd dat het grote vuurwerk, waarmee het feest knetterend wordt ingezet, precies na het verschijnen van de drie sterren aan het firmament begon. Een spetterend programma van geluid, geklap, gezang, ritme brak los. Voor elk wat wils, er kwam geen einde aan. Althans zo leek het. Ik zat het gebeuren op mijn balkon – dat zo'n beetje 'zweeft' boven het dorpscentrum, gade te slaan. De maan stond half aan de sterrenhemel, wolken zeilden langs, het werd zelfs kil.

Toen begon de magie. De plastic stoelen waren allemaal bezet, veel mensen met kinderen stuwden om het podium. Alle herrie werd stilgelegd. Die vrijgekomen ruimte werd opgevuld met prachtige muziek. Een slanke jonge man begon te zingen. Een ballade, een liefdeslied, een eulogie op een geliefde overledene? Het dal werd gevuld met een prachtig samenspel van geluid, trilling en emotie. Alles vanuit moderne technologie geproduceerd. En iedereen wachtte daar beneden, ik ook hier boven. Ik was gaan staan tegen de reling van het balkon, dat als boeg van een schip naar voren schiet en over een grote diepte hangt. Om me heen scheren de grote vleermuizen voorbij, het lijken wel uilen zo groot, die zich te goed doen aan de laatste moerbeien van mijn boom. De stem zingt maar door, de muziek gaat steeds meer het karakter van een mantra krijgen, een groot wiel dat alsmaar draait. Het lijkt of de stem iets wil oproepen en dan ineens is er een stop. De stilte lijkt gevuld te gaan worden met iets heel ouds, van duizenden jaren geleden. Het heeft zich door de lagen van religies, oorlogen, dictaturen en – uiteindelijk – van moderne technologie weten heen te werken en nu is het daar. Het publiek lijkt gefascineerd.

En dan is er de dabka. De oeroude Kanaänitische vruchtbaarheidsdans van deze streken. Dat oergeluid, wat je niet muziek noemt; het is een ritme dat een levensstroom begeleidt, alsmaar door. Het ritme dat wordt weergegeven door twee mannen die plotseling op het podium verschijnen. Ze voeren ieder een grote trom mee, bespannen met een dierenvel. Ze dansen met grote hoekige passen terwijl ze op de trom slaan. Opeens is de muziek overgegaan in een ritueel. De zanger bespeelt nu het publiek. Hij is de regisseur, de priester, hij begeleidt de stroom in het ritme van leven en dood, de seizoenen, en het wiel draait maar door. Uit het niets ontstaat ineens een lange rij van mannen, veel meer in aantal dat ik ooit heb gezien. Vloeiend past iedere jonge man zich aan, ze gaan licht gebogen, de lijven over elkaar. met hun linker arm wijzen ze naar de aarde. De vrouwen kijken toe, dragen het gebeuren. De zanger zingt het bekende lied en als hij stilhoudt weten de mannen dat ze het refrein moeten zingen. Alles vanzelfsprekend. Deze mensen zijn van de aarde, waren altijd herders, dag en nacht in de natuur, zijn met dit lied geboren.

Dwars door dit ritueel klinkt ineens luid de grafstem van de dorpsomroeper, sheik Abu Hamze. Hij kondigt de dood aan van iemand in een buurdorp. Hij zit thuis en doet niet mee als sheik aan dit heidense feest. Maar de plicht roept. Morgen vroeg is de begrafenis. Ook de tovenaars/zanger gaat gewoon door en maakt zijn ritueel af. De rij van mannen verdwijnt langzaam in het publiek. De grote vleermuizen zijn teruggekeerd in de spleten rond de grot van rabbi Shim'on Bar Jochai. Waar de zoontjes van de sheiks stiekem wodka drinken, roken en naar ondeugende plaatjes kijken op hun smartphones. Ik ga naar bed; morgen is er weer veel schoon te maken daar.

Ruth de Jong

Is concertbezoek ongezond?

Onlangs naar een aardig concert, waar een sopraan met stofzuiger een centrale rol speelde in een compositie van Ligeti (*Mysteries of the Macabre*). Ondanks dit amusante intermezzo, realiseerde ik me daar toch hoe ongezond en onfysiologisch het is om twee uur stil te zitten, zelfs met een korte pauze. Als we voor het computerscherm zitten, worden we aangespoord om elke tien minuten even op te staan om de benen te strekken en de bloedsomloop te bevorderen. Dat is niet echt toepasbaar in de concertzaal.

Het vroegere concert was natuurlijk een andere zaak: bij vorsten en prinsen werd muziek gemaakt met een klein publiek, dat rondliep of zat, at en dronk, met hier en daar een flard conversatie. Heel genoeglijk.

Ergens in de zeventiende eeuw kwamen er concertzalen in zwang; dat begon in het East End van Londen, en verspreidde zich langzaam over Europa. Een lange zit zonder beweging.

Toch was niet alles verloren: in 1852 in de Canterbury Hall in Lambeth (Zuid-Londen) zaten de luisteraars aan tafeltjes en werden bediend met eten en drinken gedurende het concert.* Waarschijnlijk werd er in die tijd ook 'gewoon' gerookt. Promenadeconcerten bij gelegenheid in de buitenlucht van Londen bestonden al vele jaren. De echte bewegingsvrijheid kwam terug in 1895 met de 'Proms' (promenadeconcerten), waarmee de naam van Henry Wood onverbrekkelijk is verbonden. Deze concerten worden elk jaar in de zomer gehouden, veelal in de enorme Albert Hall, en kaarten voor staanplaatsen zijn goedkoop en betaalbaar voor een ruim publiek. Een pilsje of een glas wijn in de hand kan ook geen kwaad.

Het beroemdste is de 'last night' van de proms, besloten met het meezingen door het hele publiek met liederen die iedereen kent, waar 'Rule, Britannia' wel de meest bekende van is. Vele jaren had Sir Malcolm Sargent de leiding van de proms.

Dat zouden we ook in Israël vaker moeten doen...

Eldad Kisch

*Willem Kes, de voorganger van Mengelberg in het Amsterdamse Concertgebouw, heeft nog geprotesteerd – met succes – tegen hetzelfde verschijnsel! [Red.]

All that Jazz

Ya'akov Almor (l)
en Marc Leifer (r)

“Woon je in Mitzpe Ramon? Echt? Da's toch wel ver weg, niet?!”

Het is een vraag – en een vaststelling – die ik vaak hoor. Geukkig weten vragenstellers over het algemeen wel waar Mitzpe Ramon ligt. Da's beter dan een telefoniste van Cellcom die nog nooit van ons durp gehoord had.

“Jullie hebben er een mooi shoppingcenter bijgekregen,” hoor ik ook wel.

Breek me de bek niet open. Het complex is een doorn in het oog van ons puristen in Mitzpe maar blijkt reuze populair bij de vele doorreizende toeristen.

Ondanks mijn aversie was ik er van 20 tot 25 augustus tijdens het Summer Jazz Festival elke dag. Na de sluiting van de Jazzclub in Mitzpe Ramon's kunstenaarskwartier tijdens de coronacrisis, is aan het begin van dit jaar een ruimte zo groot als een klaslokaal in dit complex als tijdelijk onderkomen aan de Jazzclub toegewezen.

Een paar weken eerder vroeg mijn buurman Marc, van een paar huizen verderop in mijn straat en een goeie violist waarmee ik al eens samengespeeld had, of ik zin had mee te doen aan de masterclasses die tijdens het festival zouden worden gehouden. Ehud Ettun, een internationaal bekende bassist (contrabas en basgitaar) en zijn vrouw Brianna zouden in het kader van hun muziekschool en bedrijf InternalCompass voor de eerste keer sinds 2019 het festival weer organiseren. “Ik doe mee – zei Marc – het is vast ook iets voor jou! Ik stuur je [de link!](#)”

Het Internal Compass muziekcentrum van Mitzpe Ramon blijkt als conservatorium voor de moderne muziek een goede naam te hebben en fantastische Israëlische musici aan te trekken voor het onderwijzen van muziek, in het bijzonder jazz.

Wie nog niet van [David Alfandary](#), [Daniël Schwarzwald](#), [Jacqueline Fay](#), [Ehud Ettun](#), of Yael Schichrur gehoord heeft zou de moeite nemen hun webstekken en YouTube kanalen eens te bezoeken.

Terug naar het Jazz festival en de masterclasses. Na registratie en een proeve van kunnen werd ik (fluitist) bij het ad hoc ensemble van de Argentijnse jazz pianist en leraar [Pablo Lapidusas](#) ingedeeld. Marc (viool) en ik waren de 'local boys' maar onze bassist Jacob, drummer Oleg en Stanislav, een ongelooflijk getalenteerde pianist, kwamen helemaal uit Haifa om aan de masterclasses deel te nemen en de concerten bij te wonen.

Het is moeilijk om uit te drukken wat voor een energie, enthousiasme en muzikale expressie de Jazz week bij de ongeveer vijftig deelnemers – van 16 tot 66 jaar – teweeg brachten. Ik kan me niet

herinneren wanneer ik voor het laatst zo werd uitgedaagd om mijn muzikale en technische kunnen flink op te krikken en behalve de intensieve repetities, harmonie en compositielessen en masterclasses, vier uur per dag mijn partijen instudeerde.

De aanwezigheid van buitenlandse musici – de collega's van Ehud Ettun waarmee hij regelmatig in het buitenland samenwerkt en optreedt – vormde nog meer toegevoegde waarde. Bij aanvang van een van de avondconcerten in de Jazzclub deelde ik mijn enthousiasme met [Darren Pettit](#), een saxofonist uit Omaha, Nebraska, die ook al aan eerdere edities van Mitzpe Ramon 's Summer Jazz meewerkte.

“Wat motiveert jou om telkens weer naar Mitzpe Ramon terug te komen – vroeg ik hem – Je kunt Mitzpe toch niet als het centrum van de wereld, en zeker niet van de muziekwereld bestempelen?”

“Joh, ik zou het voor geen goud willen missen. Er heerst hier een magische aantrekkingskracht en energie die niet uit te leggen valt. De leerlingen of studenten waar wij hier mee werken inspireren ons net zo veel – zo niet meer – als wij hen. Het is de energie die deze bijzondere plek en de mensen hier uitstralen. Wij komen hier elke keer weer gestimuleerd vandaan!”

In meervoudsvorm sprekend, doelde Darren Pettit ook op zijn collega's: de saxafoniste [Lih Haruvi \(Boston/Israel\)](#), gitarist [Rafal Sarnecki \(Polen\)](#), drummer [Adam Zagorski \(Polen\)](#), bassist en percussionist [Leo Espinosa \(Cuba/Portugal\)](#), en de eerder genoemde Pablo Lapidusas. Stuk voor stuk top musici!

De Jazzweek was ook sociaal een geslaagde ervaring. De uitvoering van [ons ensemble](#) ging niet zoals we wilden, maar we kregen wel goede reacties. Musici van alle leeftijden leerden elkaar kennen, met elkaar muziek te maken en elkaar te appreciëren. Een ieder die ik sprak zei volgend jaar graag terug te komen.

Voor wie alleen kwam luisteren waren de dagelijkse avondconcerten ook een fantastische ervaring. Hou het in de gaten voor volgend jaar!

“Drie Saxofoons” concert in de Matnas van Mitzpe Ramon, met Daniel Schwarzwald (piano), Darren Pettit (saxofoon) David Alfandary (sopraan saxofoon), Ehud Ettun (contrabas) and Lih Haruvi (sopranino saxofoon)

Het nieuws in deze rubriek is vooral gebaseerd op berichten gepubliceerd op jonet.nl en in andere Nederlandse media. Deze aflevering bestrijkt de periode van ongeveer eind mei tot medio augustus 2022.

HaCarmel dicht

Het door antisemitische geweldsincidenten veelvuldig geplaagde restaurant HaCarmel heeft aangekondigd te gaan sluiten na Rosj Hasjana. Na het overlijden van eigenaar Sami Bar-On viel het de zoons Daniel en David Bar-On en Sami's vriendin Nina moeilijk om de zaak open te houden. Amsterdam verliest een kenmerkend Israëliisch en koosjer restaurant dat helaas een doelwit was geworden van Israëlhaters en andere antisemieten. De impact hiervan op de Joodse gemeenschap werd door veel autoriteiten, zoals politie en rechters, onderschat.

Antisemitismeonderzoek

In opdracht van het Centraal Joods Overleg en het CIDI heeft de Universiteit van Tilburg een onderzoek gedaan naar antisemitisme. Het blijkt dat een grote groep neutraal (53 procent) tot positief (26 procent) staat tegenover Joden. Echter, klassieke anti-Joodse vooroordelen blijken ook nog volop te bestaan. Slechts zeven procent is duidelijk negatief over Joden. Deze groep denkt negatief over allerlei groepen, maar Joden springen eruit, daarna Marokkanen. Een kwart van de deelnemers aan het onderzoek kent helemaal geen Joden.

Onderzoek over houding tegenover Israël

In opdracht van PAX, een nogal pro-Palestijnse ontwikkelingsorganisatie, is een wetenschappelijk onderzoek uitgevoerd door I&O Research. Het blijkt dat een nipte meerderheid van 51 procent vindt dat er sprake is van 'apartheid' in Israël en de bezette of betwiste gebieden. Acht procent is het daar niet mee eens. Zeker 42 procent ziet Israël als hoofdschuldige voor het conflict, 47 procent vindt dat dat geldt voor Hamas. Veertig procent wijst in dit opzicht naar de Palestijnse Autoriteit. Van de ondervraagden vindt 56 procent dat Israël moet stoppen met de bouw en uitbreiding van nederzettingen in de betwiste gebieden. Als dat niet gebeurt, vindt 38 procent sancties tegen Israël gerechtvaardigd. Onder jongeren is de trend om Israël als hoofdschuldige aan te wijzen veel groter. Onder niet-Westerse migranten is die tendens nog sterker. Wanneer wordt gekeken naar politieke voorkeur dan is onder linkse kiezers Israël de hoofdschuldige, onder rechtse kiezers krijgt Hamas die rol. Veel respondenten (83 procent) geven aan dat zij niet volledig of helemaal niet op de hoogte zijn van het conflict.

Anti-Joodse incidenten

De lijst met antisemitische gebeurtenissen is weer veel te lang. In Stroe vlakbij de Veluwe hing tijdens de boerendemonstraties een officiële vlag met een hakenkruis. Eerder had het Centraal Joods Overleg al protest aangetekend tegen een bizarre uitlating door de voorman Mark van den Oever van radicale boeren, verenigd in de Farmers Defense Force. Die zei dat de situatie van de Nederlandse boeren te vergelijken is met die van de Joden in de Tweede Wereldoorlog. Hij weigerde desgevraagd om dat terug te nemen. Een blogger uit Friesland werd veroordeeld tot dertig uur taakstraf vanwege het plaatsen van antisemitische teksten op zijn site. Ook werd een taakstraf (veertig uur) geëist

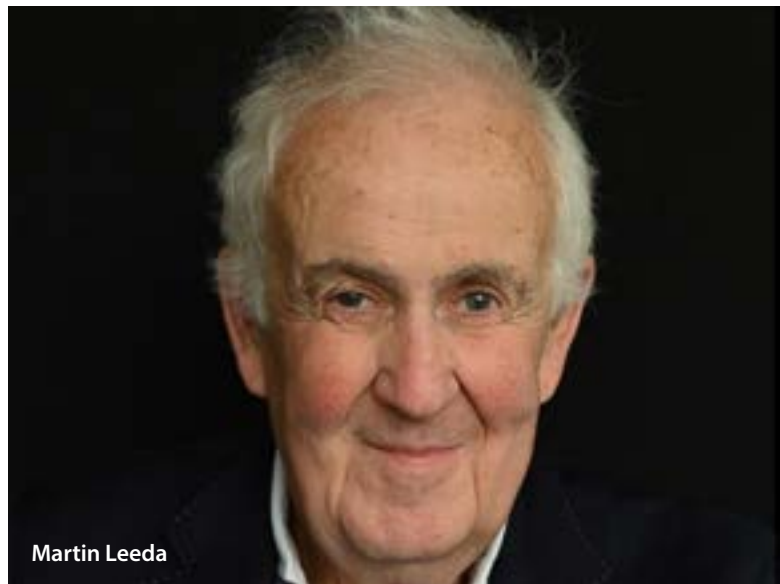
tegen een inbeller naar een nachtelijk radioprogramma die nauwelijks gehinderd door programmamaker Morad El Ouakili zijn dolgedraaide antisemitische praatjes kon verspreiden. In Roermond waar vroeger een bloeiende Joodse gemeente was, werd de vroegere synagoge door vandalen diverse keren aangevallen. In Voorhout is door tegenstanders van het coronabeleid een citaat uit Mein Kampf van Hitler met naam en toenaam op een vaandel geplaatst. Er wordt nagegaan of er strafrechtelijk kan worden vervolgd. Bij de Pridewalk, een wereldwijde homomanifestatie, werden Palestijnse vlaggen meegevoerd en anti-Israëlische leuzen gescandeerd. De actievoerders die dit doen zijn tegen racisme, maar antisemitisme vergeten ze daarbij. Veel ophef ontstond ook over de openingszin van het recent verschenen boek van Dirk Mulder, nu ex-directeur van Westerbork. Mulder begint met een bespreking van een door de nazi's gemaakte propagandafilm waarin zij de deportaties verbloemen met rustige beelden van het zogenaamde onschuldige vertrek naar de vernietigingskampen in Polen. De openingszin van het boek luidt dan ook: "Het lijkt op een georganiseerde vakantiereis met de trein." Het gebruik van personenwagens in plaats van veewagens bij een deel van de deportaties brengt hij als een grote ontdekking, terwijl dat allang bekend was. Mulder heeft zichzelf geen dienst bewezen met zijn publiciteitscampagne, onnodig kwetsend voor velen in de Joodse gemeenschap. Paul Damen noemde hem in de kop van zijn NIWcolumn "Westerhork".

Roofkunst en onteigening Joods vastgoed in de oorlog

Het Rijksmuseum en het Joods Museum gaan samenwerken aan een tentoonstelling over roofkunst die in 2024 wordt geopend in het nieuwe Nationaal Holocaust Museum. Er worden tien gevallen getoond van de hardvochtige manier waarop kunst is gestolen en vaak slechts met grote moeite kon worden teruggehaald. Veel roofkunst is nog steeds niet terug bij de nazaten van de vermoorde eigenaars. Veel gemeenten zijn nog doende om uit te zoeken of sprake was onterechte onteigening van Joods vastgoed; Sneek heeft ontdekt dat deze gemeente niets heeft onteigend, andere gemeenten (zoals Beek) stellen zich uiterst formeel op. De gemeente Rijssen-Holten is nu onderzoek gestart naar geroofd Joods vastgoed, waar volgens nazaten duidelijke sprake van is geweest. In tachtig gemeenten loopt zulk onderzoek of is het afgerond.

Overleden

In juli overleed Martin Leeda (82). Hij was een bekend gezicht voor veel Joodse jongeren omdat hij moadonbeheerder was bij Ichoed Haboniem en Bne Akiwa. Met zijn moeder werd de kleine Martin (van 1939) vanuit Westerbork naar Bergen-Belsen getransporteerd. Martin heeft een tijd in Israël gewoond en vocht mee in de Zesdaagse en Jom Kippoer-oorlog.

Martin Leeda

Ook overleed in de afgelopen periode in Amsterdam de linkse activist Max van den Berg (95). Hij maakte als scholier de Februaristaking mee, Aan het eind van de oorlog kwam zijn Joodse vader om bij het bombardement van Nijmegen. Zijn niet-Joodse moeder hielp onderduikers. Hij werd lid van de CPN en belandde later bij de SP. Hij maakte deel uit van de stadsdeelraad Osdorp.

Max van den Berg

Sportnieuws

De Maccabiade werd door het Nederlandse team met succes afgesloten. Er werden één gouden, drie zilveren

en drie bronzen medailles veroverd. Onder meer goud bij de paardensport, zilver en brons bij karate, zilver bij het voetbal waar de meisjes onder de zestien tweede werden in de finale en bij het hockey behaalden de meiden onder de achttien brons.

Sterspeler Eran Zahavi van PSV keert terug naar Israël. Twee Nederlanders uit de eredivisie vertrekken naar Israël. Van Overeem (Utrecht) gaat naar Maccabi Tel Aviv en Godfried Roemeratoe van FC Twente gaat voetballen bij Hapoel Tel Aviv.

Jom HaVoetbal, het jaarlijkse Joodse voetbalfeest werd voor de veertigste keer georganiseerd. Sjaak Swart (83) die furore maakte bij Ajax als rechtsbuiten was ook dit jaar als speciale gast aanwezig.

De zaalvoetballers van Maccabi die zoals eerder gemeld in deze rubriek antisemitisch werden bejegend door islamitische tegenstanders wachten nog steeds op de resultaten van het KNVB-onderzoek naar de incidenten. Ook op de Kamervragen die hierover zijn gesteld, is nog geen antwoord gegeven.

De twee Feyenoordfans die zich schuldig maakten aan een zeer antisemitische spotprent moeten van de rechter een bezoek afleggen aan het Namenmonument in Amsterdam en daar een verslag over schrijven.

JMW en tweede generatie

Joods Maatschappelijk Werk (JMW) heeft een convenant afgesloten met het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) voor hulp aan de nakomelingen van Sjoa-overlevenden. Uit eerder onderzoek bleek welke hulpvragen de Joodse tweede generatie heeft. Het convenant werd ondertekend door JMW-directeur Margo Weerts en staatssecretaris Maarten van Ooijen (ChristenUnie) van VWS. Er is een filmpje door JMW uitgebracht over de Joodse naoorlogse generatie. Zie <https://youtu.be/J8GGeyZOp6Y>

Positief nieuws

Oostenrijk heeft vier ton geschonken aan het Namenmonument. De gift kwam onverwacht binnen tijdens een staatsbezoek van koning Willem-Alexander en de koningin aan het land, waarbij ook een krans en steentjes werden gelegd bij het nationale Sjoa-monument. Daarop zijn de namen van 64.000 vermoorde Oostenrijkse Joden vermeld.

Er is een boek verschenen over de Amsterdamse diamantindustrie waarin Joden een grote rol hebben gespeeld. Het is getiteld 'Diamantgracht. Het joodse hart van een typisch Amsterdamse industrie'. Auteur is Daniël M. Metz die aan allerlei aspecten van de geschiedenis van Joodse diamantbewerker aandacht heeft besteed.

De vroegere burgemeester van Amsterdam Job Cohen heeft een geluidsopname ingesproken die gebruikt kan worden bij een wandeling door de oude Plantagebuurt (rond Artis) waar veel Joden hebben gewoond die in goeden doen waren. De zogenaamde podwalk is uitgebracht door het Verzetsmuseum dat in dezelfde buurt staat. De podwalk is te beluisteren via <https://open.spotify.com/show/5HnltwHiCyil49i2foi9lr>

Ik heb in de Aleh al eens aandacht besteed aan de stikstofcrisis en boerenacties tegen in hun ogen te drastische maatregelen. Die zijn dringend nodig want Nederlandse natuurgebieden staan onder zware druk door de decennialange overvoering met stikstof, afkomstig van industrie, verkeer en (voor 40%) de landbouw, maar boeren vinden dat zij al veel doen en zien de noodzaak er niet van in.

Stikstofstrijd en boerenprotesten

Nadat in mei 2019 de Raad van State de zogenaamde PAS-aanpak van de regering voor natuurbescherming afkeurde, moesten abrupt veel economische en bouwactiviteiten worden stilgelegd vanwege

overschrijding van de stikstofnormen. Het kabinet moest snel met plannen komen om de woningbouw- en infrastructuurprojecten weer te kunnen hervatten. Men probeerde vlugge stikstofwinst te halen door boeren vrijwillig uit te kopen, de maximumsnelheid te verlagen en innovaties als ander veevoer en schonere stallen. Ook de verkoop van stikstofrechten moest aan banden worden

▶▶▶ NEDERLAND

gelegd, en gebaseerd worden op de daadwerkelijke uitstoot (en niet de hogere waarvoor vergunning was verleend). De boerenbelangenclub LTO noemde dit 'diefstal' en stevige protesten volgden, zoals ik eind 2019 berichtte. Onder druk van felle boerenacties werden deze plannen ingetrokken en een compromis bereikt.

In 2020 oordeelde een adviescommissie onder leiding van Johan Remkes dat de maatregelen onvoldoende waren om te voldoen aan de rechterlijke uitspraak en de Europese verplichtingen qua natuurbescherming. Er moest meer stikstofreductie komen en uitkopen kon niet alleen vrijwillig. Hierna volgden nog diverse uitspraken van rechters die de ruimte van en het zoeken van geitenpaadjes door de regering verder inperkten. Afgelopen juni hekelde het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) het inzetten op innovaties om de uitstoot van stikstof te verminderen, immers de vergunningverlening voor 'duurzame' veestallen bleek voor een groot deel gebaseerd op fictie. Provincies gebruiken verouderde cijfers waarin de werkelijke stikstofuitstoot tot wel 380 procent werd onderschat.

Dit alles leidde ertoe dat het nieuwe kabinet zich genoodzaakt zag nu met een stevig plan te komen. In 2030 moet de stikstofuitstoot in 74% van de beschermd

natuurgebieden onder de maximaal vastgestelde waarde die zij kunnen verdragen komen. Nu is dat maar in 24% van de gebieden het geval. Volgens deskundigen moet daarvoor de stikstofuitstoot van de landbouw worden gehalveerd ten opzichte van 2019. Dit heeft minister Christianne van der Wal (VVD) overgenomen. Om dat doel te halen eist het kabinet van de provincies een zeer forse beperking van de stikstofuitstoot door de landbouw. In een aantal gebieden moet die uitstoot binnen acht jaar met 70 tot 95 procent dalen, waardoor daar praktisch geen landbouw meer mogelijk zal zijn.

Boeren en hun belangenorganisaties reageerden furieus op de plannen en dreigden met harde acties, die er vanaf eind juni ook kwamen. Wegen en supermarkten werden geblokkeerd, ministers thuis opgezocht door hordes boze boeren met hun trekkers, politici werden bedreigd, trekkers reden over de snelweg en blokkeerden drukke plekken, er werd afval waaronder asbest op snelwegen gedumpt en de bedrijven die dit moesten opruimen werden vervolgens bedreigd omdat zij de boerenacties zouden saboteren, waardoor sommige wegen dagen lang afgesloten bleven. Dit alles leidde tot gevaarlijke situaties op de weg en tot ongelukken. Ook werden in de Achterhoek enkele dieseltreinen geblokkeerd. Een deel van het land raakte zo danig ontwricht en volgens sommigen kom je dan 'gevaarlijk dicht' bij terrorisme. De politie trad daarbij nauwelijks op, zowel uit gebrek aan menskracht en materieel als omdat ze liever wilden 'de-escaleren' en het gesprek aangaan.

In politiek en samenleving is nog behoorlijk wat begrip voor de boeren, al is die door de harde acties in juli wel duidelijk afgenomen. Boeren en hun sympathisanten zijn veelvuldig in de media te horen en veel mensen snappen de 'nood'. Minder begrip is er voor het thuis opzoeken van politici en bedreigingen. Overigens wordt ook het veelvuldig in de media verschijnend Kamerlid Caroline van der Plas van BBB bedreigd, naar eigen zeggen omdat BBB kennelijk te groot werd in de peilingen (de partij staat op 9 tot liefst 18 zetels). Van der Plas sympathiseert sterk

met de boeren maar keurt de hardere acties wel af.

Het is niet helemaal duidelijk hoeveel boeren achter de radicale acties staan. Van het militante Farmers Defence Force (FDF), dat deze openlijk goed praat en de schuld geheel bij de overheid legt, is zo'n 10% van de boeren betalend lid, en op Facebook hebben ze 24.000 sympathisanten. Na wat onenigheid over wel of niet praten met bemiddelaar Johan Remkes, trekken de boeren naar buiten toe één lijn, en daar past het hard veroordelen van een deel van de acties niet in. Ook werden veehouders die het met bijvoorbeeld de snelwegblokkades niet eens waren en de radicalere boeren daarop aanspraken, geïntimideerd. Daardoor is er nauwelijks een tegengeluid te horen vanuit de kant van de boeren en hun sympathisanten.

De natuurbeweging, die ook met Remkes praat, is van mening dat de stikstofdoelen absoluut noodzakelijk zijn om verdere achteruitgang van de Nederlandse natuur en biodiversiteit zoveel mogelijk te voorkomen. Men wijst erop dat veel natuurgebieden al op omvallen staan, en ook bossen op de Veluwe al in een vergevorderd stadium van afsterven zijn. Alleen wanneer binnen een paar jaar de stikstofuitstoot drastisch vermindert zou een groot deel van de natuur nog te redden zijn. Natuur die te lijden heeft onder teveel stikstof is ook kwetsbaarder voor droogte en andere problemen. Zij dreigen met juridische acties als de overheid toch aan de doelen of het tijdsfad gaat morrelen. Overigens pleiten zij ervoor dat de regering naast de landbouw, ook in andere sectoren (luchtvaart, verkeer, industrie) meer werk maakt van vermindering van uitstoot.

Ondertussen lijkt de politiek inderdaad wat te schuiven. Het VVD congres stemde met een nipte meerderheid tegen de plannen van de eigen minister. Binnen zowel VVD als CDA is een deel van de (regionale) leden kritisch en wil minder ver gaan, en bijvoorbeeld toch weer vooral inzetten op schonere stallen en vrijwilligheid. Ook Kamerleden van die partijen, en de CU, stelden kritische vragen. De kans lijkt daarmee groot dat het oude beleid van geitenpaadjes en creatief omgaan met de regels toch wordt voortgezet, Van der Wals voortvarendheid ten spijt. Totdat de rechter daar opnieuw een streep door zet.

Terwijl we in de media vooral individuele boeren zien die zich begrijpelijk zorgen maken over de toekomst van hun bedrijf, worden de protesten ondersteund en gefinancierd door de agro-industrie. Het is immers in hun belang dat de veestapel niet kleiner hoeft en er volop geproduceerd kan worden. Het merendeel van de Nederlandse landbouwproductie is voor de export bestemd, toch wordt met succes het beeld neergezet dat het om onze voedselvoorziening gaat.

Polarisatie en complotdenkers

Na overleg met onder andere de LTO sprak FDF-voorman Mark van den Oever van 'een kloof zo breed als de Grand Canyon' tussen de positie van het kabinet en die van de boeren. Hij dreigde met de 'hardste acties ooit'. Remkes sprak van 'een diepe vertrouwenscrisis' tussen het kabinet en de landbouwsector, die verder gaat dan het stikstofdossier. Uit een enquête van I&O Research uit 2021 bleek dat 98% van de boeren geen vertrouwen heeft in de overheid. Ook onder de totale bevolking is het vertrouwen

niet groot, namelijk 42%. Slechts een kwart van de boeren maakt zich zorgen over stikstof.

De boeren krijgen ondertussen steun uit rechtspopulistische en extreemrechtse hoek. Dezelfde mensen die de coronamaatregelen hekelden en de overheid van totalitaire trekjes beschuldigden, en vervolgens soms partij kozen voor Poetin in de Oekraïne-oorlog, sympathiseren nu met de boeren en demonstreren met hen. Het stikstofprobleem is volgens hen al even verzonnen als de coronapandemie, en de remedie eveneens vooral bedoeld om de greep van de overheid op haar burgers te versterken. Op Fox News vertellen mensen als Eva Vlaardingerbroek (ex FvD, nu groep Nanninga) en Pepijn van Houwelingen (FvD) dat het stikstofverhaal 'verzonnen is om migranten te kunnen huisvesten' en het allemaal draait om een complot van de globalisten die ons willen uithongeren. Het World Economic Forum wordt er uiteraard bijgehaald, en de 'Great Reset'. FvD voorman Thierry Baudet, die eigenlijk geen enkele affiniteit heeft met het boerenbestaan, lijft de protesten in bij zijn eng-nationalistische waanideeën: De boeren zijn welhaast spiritueel verbonden met hun land en de geschiedenis ervan en vormen daarom een obstakel voor de globalisten. Het is verontrustend, aldus De Volkskrant, dat het boerenprotest door deze antidemocratische anti-overheidskrachten dreigt te worden ingekapseld. De polarisatie die onder de coronacrisis hoogtij vierde wordt zo voortgezet onder de volgende crisis. Een oplossing komt steeds verder uit zicht.

Een reeks affaires en blunders heeft het vertrouwen in de overheid flink doen afnemen. De toeslagenaffaire, de omgang met de slachtoffers van de aardbevingen in Groningen, het gedraai tijdens de formatie, het gebrek aan transparantie in het algemeen en gedraai en onvoldoende heldere communicatie en regie op belangrijke momenten tijdens de coronacrisis. Er is een sterke onderstroom van frustratie en ook wrok die door rechtspopulisten makkelijk voor eigen doelen kan worden misbruikt.

Inflatie

Dit is niet het enige probleem van de overheid. De inflatie neemt steeds grotere vormen aan, consumenten zijn nu zo'n 10% duurder uit dan een jaar geleden met boodschappen, energie en diensten. De gasprijs is zelfs verdrievoudigd. Hierdoor komen veel mensen, ook werkenden, in de problemen. Eerder al werd de accijns op energie verlaagd en kregen minima 800

euro ter compensatie. Nu neemt de roep toe om ook de (lagere) middeninkomens te compenseren. Nadeel van al die compensaties is dat die ook weer ergens van betaald moeten worden, na jaren van forse coronasteun en miljarden om de boeren uit te kopen. Ook menen sommigen dat er een zogenaamde 'boftaks' moet komen op bedrijven die juist erg profiteren van de gestegen energieprijzen, waaruit die compensatie dan betaald zou kunnen worden.

Krapte op de arbeidsmarkt

De toegenomen krapte op de arbeidsmarkt doet zich op steeds meer plekken voelen. Treinen vallen uit, wachtlijsten in de zorg zijn langer (de uitgestelde zorg tijdens de coronacrisis is nog lang niet ingehaald, daarbij is er nog steeds veel ziekte-uitval onder het personeel). Naast de zorg is het probleem groot in onder meer de horeca, kinderopvang, techniek en transportsector. In het oog springt daarbij het personeelstekort op Schiphol, dat deze zomer tot ongekend lange wachtrijen leidde en veel gemiste en geannuleerde vluchten. Het aantal passagiers is inmiddels aan banden gelegd door de luchthaven, en vliegmaatschappijen zijn deels uitgeweken naar andere vliegvelden. De personeelskrapte speelt ook in andere Europese landen en wordt mede veroorzaakt door de vergrijzing, (het einde van) de coronapandemie en de groei van het aantal ondernemingen.

Droogte en watertekort

Na een droog voorjaar is dit wederom een uitzonderlijk droge zomer, met een historisch lage waterstand van de rivieren in grote delen van Europa. Vanaf begin augustus is de Rijn in Duitsland op sommige plaatsen nauwelijks nog bevaarbaar, wat funest is voor de Duitse economie. In Nederland is het nog iets minder extreem maar door de smallere en ondiepere vaargeulen kan ook hier veel minder vracht worden vervoerd. Door de extreem lage waterstand dringt zout zeewater de rivieren en het land in, wat nadelig is voor de drinkwatervoorziening, boeren en natuur.

Er is inmiddels sprake van een 'feitelijk watertekort'. Dit jaar staat zelfs op nummer 1 van droogste jaren sinds het KNMI is gaan meten in 1901. De hoger gelegen zandgronden drogen snel uit, en de droogte richt veel schade aan in de vaak toch al verzuurde natuurgebieden. Ook is er het risico dat huizen verzakken, volgens deskundigen lopen een miljoen huizen gevaar. Er wordt veel gepraat over

het meer hittebestendig maken van onze steden. Na de hete zomer in 2019 werd alle 350 gemeenten gevraagd met een lokaal hitteplan te komen, maar slechts 10% heeft inmiddels zo'n plan. Hittegolven kunnen leiden tot honderden extra sterfgevallen. Er waren 14 hittegolven in de afgelopen 20 jaar; in de hele 20ste eeuw daarentegen slechts 16.

Ter Apel

Het aanmeldcentrum voor asielzoekers in Ter Apel zit al geruime tijd overvol. Gemeenten huisvesten veel minder asielzoekers dan is afgesproken, waardoor de doorstroom stagneert terwijl het aantal asielaanvragen het laatste jaar verdubbelde. Dit komt weer door het gebrek aan woningen en aan draagvlak. Ook de circa 40.000 vluchtelingen uit Oekraïne beperken de ruimte. Er wordt al maanden gesteggeld tussen COA, Rijk en gemeenten over het realiseren van meer opvangplekken. De vorige regering had al gemeenten aangewezen die verplicht asielzoekers moesten opnemen maar dat bleek onwettig.

Ondertussen moeten in Ter Apel soms honderden asielzoekers buiten slapen omdat er te weinig bedden zijn. Door de spanningen ontstaan ook vechtpartijen.

In Nederland vragen vooral Syriërs, Turken, Afghanen en Somaliërs asiel aan. Voor meer dan 15.000 statushouders is het nog niet gelukt om woonruimte te vinden waardoor die de opvangplekken in de asielzoekerscentra bezet houden. Het kabinet trekt extra geld uit om snel tijdelijke woningen te realiseren, zoals flexwoningen en omgebouwde kantoorpanden. In juli konden zo 3.000 asielzoekers gehuisvest worden maar men had op het dubbele aantal gerekend.

Voor het eerst heeft het COA nu ook op aanwijzing van de regering in de gemeente Tubbergen een hotel gekocht voor de opvang van 300 asielzoekers, buiten de gemeente en honderden boze demonstranten om. Ook voor de vereiste vergunningen wil het kabinet indien nodig de gemeenten passeren.

יום משפחות

סוף סוף שוב נפגשים
מפגש הדורות

יום רביעי, 12 אוקטובר 2022 (חול המועד סוכות)
החל מהשעה 10.00

לקטנים וגדולים, לאמהות ואבות,
לסבתות וסבים
ולכל מי שמעוניין לפגוש מכרים מקהילת יוצאי הולנד

מקום: מסילת ציון (www.galimmz.co.il)

ממה ניתן ליהנות במסילת ציון?

- מתנפחים
- בריכה (משותפת)
- בריכת פעוטות
- סוכה מרווחת
- אוכל אהוב על הילדים (כשר-למהדרין)
- שתיה קרה כל היום
- מקומות ישיבה
- חנייה בשפע
- אומגה לתוך הבריכה
- מגליצה לבריכה

והעיקר "מפגש הדורות"!!!!

בכל מתקן יש מפעיל השומר על הבטיחות

הרשמה ותשלום:

הרשמה ותשלום עד **30 בספטמבר בלבד:**

ילדים עד גיל 3 **חינם**

ילדים מגיל 3 **כולל ארוחת צהרים 70 ₪**

מבוגר ללא ארוחת צהרים 70 ₪

מבוגר כולל ארוחת צהרים 95 ₪

משפחות גדולות משלמים החל מהילד החמישי 40 ₪ לאדם (בתנאי שהכרטיסים הוזמנו **מראש** במשרד).

למי שאינו חבר: תוספת עבור כל האופציות 40 ₪ לאדם

הרשמה ותשלום במשרד של ארגון עולי הולנד (כרטיס אשראי) 03-5625611

המשרד יסגור מ 3 - 20 באוקטובר!

מחיר ביום עצמו עבור כל אדם וילד 90 ₪ לאדם (עבור לא-חברים 130 ₪ לאדם) (מזומן)

IOH KANTOOR

Commercieel centrum
Ramat Ilan
Oranim 1, 5405201 Givat Shmuel
tel: 03-5625611 fax: 03-5625575
ioh@netvision.net.il www.ioh.co.il
www.facebook.com/
IrgoenOleiHolland

LEDEN VAN HET HOOFDBESTUUR

Marion Levkovits-Bamberger

Voorzitter (Dagelijks Bestuur)
MarionVoorzitter@gmail.com

Robert Barzelay

barzelay@mac.com

Yvonne Ben-Hador

Afd. Netanya/Sharon
yb0712@gmail.com

Marc Boas

marcboas@partner.net.il

Shraga Evers

sb.evers@hotmail.com

James Loewenstein

Afd. Jeruzalem
jloew@bezeqint.net

Janny Rami

Afd. Haifa/Noorden
janny.rami@gmail.com

Malka Shamir-de Leeuw

Afd. Be'er Sheva/Zuiden
elsje@netvision.net.il

Avraham (Albert) de Vries

Afd. Tel Aviv
devriesa@zahav.net.il

AFDELINGEN JERUZALEM

iohjerusalem@gmail.com
Voorzitter: **James Loewenstein**
Penningmeester: **Simone Wenger**
Tel: 052-6074330
Secretaris: **Dini Goldschmidt**
Tel: 050-6748552
Facebook: Irgoen Olei Holland
Jeruzalem

HAIFA en het NOORDEN

iohhaifa@gmail.com
Voorzitter: **Helen Raz**
Tel: 054-7680877
Penningmeester/secretaris
Janny Rami
Tel: 052-4732974

NETANYA-SHARON

Voorzitter: **Yvonne Ben-Hador**
tel: 09-7748007 yb0712@gmail.com
Penningmeester: **Henry Velleman**
tel: 09-7444082
henryve31@gmail.com
Secretariaat: **Rudie Kleerkoper**
tel: 09-8857987
iohnetanya.sharon@gmail.com

TEL AVIV

Voorzitter:
Avraham (Albert) de Vries
Tel: 054-4559853
devriesa@zahav.net.il

BE'ER SHEVA

voorzitter: **David de Leeuw**
tel: 054-4260792

OUDERHUIZEN

BETH JULIANA
David Raziël 22 | 4681222 Herzliya
tel: 09-9704646 fax: 09-9576529
office@beth-juliana.co.il
www.beth-juliana.co.il

BETH JOLES

Kikar Harakafot 1 | 3474901 Haifa
tel: 077-7374100 fax: 04-8372891
joles@joles.co.il | www.joles.co.il

SOCIALE ZORG NINI CZOPP

Landelijke sociale zorg voor
Nederlandse Shoa overlevenden
en hun partners
tel: 09-9794146 | fax: 077-470209
emz@netvision.net.il
www.nini.org.il
Postadres: PO Box 8112; 4918002
Petach Tikva

FONDSSEN LENINGFONDS & KEREN MEJOCHEDET

tel: 03-5625611
ioh@netvision.net.il

JAD DAVIDS

POB 5207 | 4615102 Herzliya
tel: 054-7600043
davidsfonds60@gmail.com
www.jad-davids.com

NEDERLANDSE OVERHEID

AMBASSADE
Beit Oz, 13e verdieping
Abba Hillel 14, Ramat Gan
POB 1967, 5211802 Ramat Gan
tel: 03-7540777 | fax: 03-7540751
tel@minbuza.nl

CONSULATEN

Haifa
Ma'abarot St. 6, 3446125 Haifa
tel: 04-8111707
coholaw@netvision.net.il

Eilat

POB 1099 8811001 Eilat
tel: 08-6335466, 08-6315666

VenO - WUV

Bezoekadressen op afspraak:
Nederlandse Ambassade – afd.
VenO Abba Hillel 14 (13e etage)
Ramat Gan
Tel: 03-7540741
Andere spreekuren:
Beth Joles Haifa - 077-7374100
Beth Juliana Herzliya - 09-9704646
Jeruzalem - 03-7540741
tel-veno@minbuza.nl

WUV- CLIËNTENRAAD

David Eisenmann, 08-9761618
Marthi Hershler, 02-6729370
Elly Maoz-Drukker, 09-8998367
Chanoch Mogendorff
052-3990636
Malka Shamir, 052-2700665

OVERIGE ORGANISATIES

AKEVOTH

De genealogische website is nog
te bereiken via:
www.dutchjewry.org

CENTER FOR RESEARCH ON DUTCH JEWRY

Yitzhak Rabin Center
Hebrew University, Mount Scopus
9190501 Jeruzalem
tel: 02-5880242 / fax: 02-5880241
dutchjew@mail.huji.ac.il

ELAH - Psycho-sociale begeleiding

Yigal Allon 157/941
6744365 Tel Aviv
tel: 03-6910921 fax: 03-6951574
elah@elah.org.il www.elah.org.il

SNBN - Stichting Nederlanders Buiten Nederland

chayabrasz@gmail.com || www.
nederlandersbuitennederland.nl

Stichting GOED - Grenzeeloos Onder Een Dak

Voor Nederlanders in het
buitenland
www.stichtinggoed.nl/goed

FACEBOOK -groepen

Dutch Forum Israel
Dutch Jerusalem
IOH ארגון עולי הולנד
Irgoen Olei Holland Jeruzalem
Nederlandse vrouwen in Israel
Embassy of the Kingdom of the
Netherlands in Israel

HOI-emailgroep

geef je op bij:
daviddeleeuw@gmail.com